

М.І. БОДНАРУК, А.В. БУРКА

П Р А В О

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

М.І. Боднарук, А.В. Бурка

ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

Навчально-методичний посібник

Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

2025

УДК 34:364(0758)
Б 753

Друкується за ухвалою Вченої ради
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 2 від 24 лютого 2025 року)

Рецензенти:

Вишновецька С.В., доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права і процесу Державного університету «Київський авіаційний інститут»;

Козуб І.Г., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного, господарського права та приватно-правових дисциплін Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія».

Боднарук М.І., Бурка А.В.

Б 753 Право соціального страхування : навч.-метод. пос. / М.І. Боднарук, А.В. Бурка. Чернівці : Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. 140 с.

ISBN 978-966-423-939-1

Посібник підготовлений відповідно до робочої програми навчального курсу дисципліни «Право соціального страхування» для спеціальності 081 «Право» та є завершеним навчальним виданням, необхідним і достатнім для повного вивчення курсу.

Для проведення практичних занять зі студентами юридичних факультетів з дисципліни «Право соціального страхування».

УДК 34:364(0758)

ISBN 978-966-423-939-1

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2025
© Боднарук М.І., Бурка А.В., 2025

ЗМІСТ

Передмова	4
Робоча програма курсу	6
Теми лекційних занять	35
Теми та зміст практичних занять, завдання, задачі	41
Змістовий модуль I. Теоретико-правові основи права соціального страхування	41
Тема 1.1. Суть, принципи та роль права соціального страхування	41
Тема 1.2. Державне регулювання соціального страхування	44
Тема 1.3. Зарубіжний досвід у сфері соціального страхування	49
Змістовий модуль II. Види соціального страхування	52
Тема 2.1. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності	52
Тема 2.2. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання	60
Тема 2.3. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття	70
Тема 2.4. Пенсійне страхування	80
Тема 2.5. Медичне страхування	90
Методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни	93
Перелік нормативно-правових актів і рекомендованої літератури	116

ПЕРЕДМОВА

Соціальне страхування відіграє вирішальну роль у формуванні почуття безпеки та добробуту в суспільстві. Це система, яка забезпечує фінансовий захист і підтримку окремим особам і сім'ям, які зіткнулися з непередбаченими обставинами, такими як хвороба, безробіття, інвалідність тощо. Соціальне страхування сприяє створенню системи безпеки, що пом'якшує несприятливі наслідки життєвої невизначеності. Одна з основних функцій соціального страхування – сприяння економічній стабільності шляхом запобігання бідності окремих осіб і сімей під час кризи. Крім того, програми соціального страхування сприяють загальній стійкості громад. Люди, які зіткнулися з труднощами, мають більше шансів одужати та реінтегруватися в суспільство, якщо у них є необхідні системи підтримки. А це сприяє розвитку більш здорового та продуктивного населення. Забезпечуючи систему безпеки, яка захищає окремих осіб і сім'ї від економічних наслідків непередбачених подій, соціальне страхування сприяє економічній стабільності, соціальній згуртованості та підвищенню якості життя. Оскільки суспільства продовжують розвиватися, варто визнати важливість підтримки та вдосконалення систем соціального страхування, щоб вони відповідали мінливим потребам населення та продовжували сприяти добробуту всіх членів суспільства.

Упровадження та фінансування програм соціального страхування відрізняються в різних країнах, але вони зазвичай вважаються важливою частиною мережі соціального захисту та ключовим компонентом соціальної держави. Усі країни намагаються знайти рішення, щоб полегшити своїм громадянам доступ до соціального страхування та участь у ньому. Рівень охоплення соціальним страхуванням демонструє ефективність або неефективність політики та реалізації програм соціального страхування та соціальної політики, соціального захисту в цілому на рівні держави.

Економічний спад, пандемія, воєнні дії – всі ці фактори справляють неабиякий негативний вплив на системи

соціального страхування та соціальний захист загалом. Тому виникає необхідність у їх постійних трансформаціях і адаптаціях до нових реалій, переоцінки значення та ролі. Система соціального страхування України, що за останні декілька років зазнала неабияких викликів, є яскравим прикладом таких трансформацій. Тому існує необхідність у детальному вивченні особливостей становлення, розвитку, функціонування національної системи соціального страхування; порівнянні особливостей соціального страхування України із системами соціального страхування провідних зарубіжних країн; правовому аналізу проведених реформ і змін впроваджених на період дії воєнного стану.

Запропонований навчально-методичний посібник має на меті сприяти поглибленому вивченню окремих положень права соціального страхування, їх аналізу, обговорення, дискусії, що є необхідною складовою підготовки майбутніх правників.

РОБОЧА ПРОГРАМА КУРСУ

Мета навчальної дисципліни полягає у формуванні у здобувачів вищої освіти комплексу знань і розуміння природи та сутності соціального страхування через дослідження студентами історії розвитку та становлення соціального страхування, з'ясування об'єктивної необхідності, суті та ролі соціального страхування, видів соціального страхування та їх особливостей, розуміння перспектив й необхідності запровадження загальнообов'язкового державного медичного страхування; підготовка студентів до практичної діяльності в якості висококваліфікованих фахівців у сфері соціального страхування.

Навчальна дисципліна «Право соціального страхування» належить до вибіркового навчального циклу професійної підготовки другого магістерського рівня вищої освіти. Дисципліна вивчається в 10 семестрі 5 курсу. Навчальна дисципліна «Право соціального страхування» покликана забезпечити набуття студентами знань про поняття, значення й особливості соціального страхування; принципи соціального страхування; історію становлення та розвитку соціального страхування; зарубіжний досвід соціального страхування. Забезпечити набуття студентами знань про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку із тимчасовою втратою працездатності; загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання; загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття; пенсійне страхування; медичне страхування; недержавне соціальне страхування.

Здобувач вищої освіти, який буде вивчати соціальне страхування, повинен володіти знаннями у галузі теорії держави і права, конституційного права, цивільного, трудового права, права соціального захисту. А також він повинен знати природу і суть права; основні закономірності його функціонування та розвитку; систему права, механізм і засоби правового регулювання, реалізації права; особливості державного і договірної регулювання, види та форми соціального забезпечення. Здобувач вищої освіти повинен знати поняття, ознаки, принципи і правові засади регулювання відносин у сфері

соціального захисту; поняття суб'єктів соціального забезпечення та правовідносин у сфері соціального забезпечення, їх основні права, обов'язки; порядок надання окремих видів соціального забезпечення.

Завдання вивчення навчальної дисципліни.

Пререквізити: для підвищення ефективності засвоєння дисципліни «Право соціального страхування» студент до початку вищезазначеного курсу буде вивчати такі дисципліни: «Теорія права», «Конституційне право», «Трудове право України», «Цивільне право України», «Право соціального захисту».

Результати навчання:

Навчальна дисципліна «Право соціального страхування» спрямована на забезпечення таких:

а) загальних компетентностей:

- здатність проведення досліджень на відповідному рівні (ЗК 2);
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК 3);
- здатність приймати обґрунтовані рішення (ЗК 7);
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК 14).

б) фахових компетентностей:

- здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності (ФК 1);
- здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосовування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції (ФК 5);
- здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності; (ФК 9)
- здатність доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією (ФК 13).

в) студент буде вміти:

- оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання (ПРН 1);

- обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати та наводити переконливі аргументи (ПРН 6);
- аналізувати та оцінювати практику застосування окремих правових інститутів (ПРН 13);
- інтегрувати необхідні знання та розв'язувати складні задачі правозастосування у різних сферах професійної діяльності (ПРН 17).

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Право соціального страхування» студент буде знати:

- понятійний та категоріальний апарат дисципліни «Права соціального страхування»;
- історію становлення та розвитку інституту соціального страхування;
- зарубіжний досвід соціального страхування;
- принципи соціального страхування;
- характерні риси суб'єктів соціального страхування;
- особливості правового забезпечення соціального страхування в Україні;
- види соціального страхування;
- особливості та порядок здійснення загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку із тимчасовою втратою працездатності;
- особливості та порядок здійснення загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання;
- особливості та порядок здійснення загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття;
- особливості медичного страхування;
- специфіку недержавного соціального страхування.

ОПИС ЗМІСТУ РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	5	10	3,0	90	15	15	-	-	60	-	залік
Заочна	5	10	3,0	90	4	4	-	-	82	-	залік

Структура і зміст навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		лекційні	практичні	лабораторні	індивідуальні заняття	самостійна робота		лекційні	практичні	лабораторні	індивідуальні заняття	самостійна робота
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Теоретико-правові основи права соціального страхування												

Тема 1.1 Суть, принципи і роль права соціального страхування	11	2	2	-	-	7	12	1	1	-	-	10
Тема 1.2 Державне регулювання соціального страхування	12	2	2	-	-	8	10	-	-	-	-	10
Тема 1.3. Зарубіжний досвід у сфері соціального страхування	13	1	2	-	-	10	10	-	-	-	-	10
Разом за змістовим модулем 1	36	5	6	-	-	25	32	1	1	-	-	30
Модуль 2												
Змістовий модуль 2. Види соціального страхування												
Тема 2.1. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності	11	2	2	-	-	7	12	1	1	-	-	10
Тема 2.2. Загальнообов'язкове	12	2	3	-	-	7	14	1	1	-	-	12

державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання												
Тема 2.3. Загально-обов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття	11	2	2	-	-	7	12	1	1	-	-	10
Тема 2.4. Пенсійне страхування	10	2	1	-	-	7	10	-	-	-	-	10
Тема 2.5. Медичне страхування	10	2	1	-	-	7	10	-	-	-	-	10
Разом за змістовим модулем 2	54	10	9	-	-	35	58	3	3	-	-	52
<i>Усього годин</i>	90	15	15	-	-	60	90	4	4	-	-	82

Тематика семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Не передбачені робочим планом	

Тематика практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	<p>Тема: Суть, принципи і роль права соціального страхування</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та значення соціального страхування. 2. Співвідношення понять: «соціальне страхування», «соціальне забезпечення», «соціальний захист». 3. Тенденції становлення та розвитку соціального страхування за кордоном. 4. Формування системи соціального страхування в Україні. 5. Принципи соціального страхування. 6. Функції соціального страхування. 	2
2.	<p>Тема: Державне регулювання соціального страхування</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та мета державного регулювання соціального страхування. 2. Методи, функції державного регулювання соціального страхування. 3. Суб'єкти державного регулювання соціального страхування. 4. Державні соціальні гарантії, стандарти та нормативи. 5. Прожитковий мінімум як базовий державний соціальний стандарт. 	2
3.	<p>Тема: Зарубіжний досвід у сфері соціального страхування</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні напрямки розвитку соціального забезпечення та соціального страхування у країнах Європейського Союзу. 2. Система соціального страхування в США. 	2

	<p>3. Загальна характеристика соціального страхування у країнах Азії.</p> <p>4. Розвиток соціального страхування в країнах Африки.</p>	
4.	<p>Тема: Загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності</p> <p>1. Поняття тимчасової втрати працездатності. Розмежування тимчасової та стійкої непрацездатності.</p> <p>2. Порядок підтвердження факту тимчасової непрацездатності.</p> <p>3. Перелік осіб, які підлягають страхуванню у зв'язку із тимчасовою втратою працездатності.</p> <p>4. Підстави, порядок надання та розмір допомоги по тимчасовій непрацездатності.</p> <p>5. Алгоритм надання допомоги по вагітності та пологах: перелік осіб, документи, тривалість, розмір.</p> <p>6. Допомога на поховання: пакет документів, порядок надання, розмір.</p>	2
5.	<p>Тема: Загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання</p> <p>1. Поняття професійного захворювання, професійного отруєння, нещасного випадку на виробництві.</p> <p>2. Порядок розслідування нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.</p> <p>3. Особливості розслідування нещасних випадків на виробництві під час війни.</p> <p>4. Види страхових виплат особам, які постраждали від нещасного випадку на виробництві та професійного</p>	3

	<p>захворювання:</p> <p>а) щомісячна страхова виплата;</p> <p>б) страхова виплата у встановлених випадках одноразової допомоги потерпілому (членам його сім'ї та особам, які перебували на утриманні померлого);</p> <p>в) страхова виплата дитині, яка народилася з інвалідністю внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання її матері під час вагітності;</p> <p>г) страхові витрати на професійну реабілітацію та соціальну допомогу;</p> <p>д) допомога по тимчасовій непрацездатності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання.</p> <p>5. Порядок здійснення страхових виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.</p> <p>6. Особливості здійснення страхових виплат особам, що виїхали за межі України на постійне проживання.</p>	
6.	<p>Тема: Загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття</p> <p>1. Безробіття як соціально-економічна проблема.</p> <p>2. Перелік осіб, які можуть набути статус безробітного.</p> <p>3. Порядок набуття статусу безробітного.</p> <p>4. Допомога по безробіттю: підстави надання, розмір.</p> <p>5. Відкладення та скорочення виплати допомоги по безробіттю.</p>	2

	<p>6. Припинення та поновлення виплати допомоги по безробіттю.</p> <p>7. Алгоритм надання допомоги на поховання безробітного.</p>	
7.	<p>Тема: Пенсійне страхування</p> <p>1. Загальна характеристика структури та функціонування пенсійної системи України.</p> <p>2. Пенсія за віком.</p> <p>3. Пенсія по інвалідності.</p> <p>4. Пенсія у зв'язку із втратою годувальника.</p> <p>5. Пенсія за вислугу років.</p> <p>6. Система недержавного пенсійного забезпечення.</p>	1
8.	<p>Тема: Медичне страхування</p> <p>1. Поняття та значення загальнообов'язкового медичного страхування.</p> <p>2. Моделі медичного страхування.</p> <p>3. Розвиток та нормативне регулювання загальнообов'язкового медичного страхування в Україні.</p> <p>4. Правовий аналіз існуючих законопроектів щодо запровадження обов'язкового медичного страхування в Україні.</p> <p>5. Загальнообов'язкове медичне страхування в країнах Європейського Союзу.</p> <p>6. Особливості функціонування загальнообов'язкового медичного страхування в США.</p> <p>7. Добровільне медичне страхування в Україні.</p>	1

Тематика лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Не передбачені робочим планом	

Самостійна робота студента

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема: Суть, принципи і роль соціального страхування 1. Значення соціального страхування.	7
2.	Тема: Державне регулювання соціального страхування 1. Соціальна політика держави: поняття, напрямки реформування.	8
3.	Тема: Зарубіжний досвід у сфері соціального страхування 1. Історія становлення соціального страхування в країнах Європи та США. 2. Особливості функціонування окремих видів соціального страхування у економічно розвинених країнах світу.	10
4.	Тема: Загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності 1. Допомога по вагітності та пологах. 2. Допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку.	7
5.	Тема: Загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання 1. Поняття, суб'єкти та загальна характеристика державного соціального	7

	страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання.	
6.	Тема: Загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття 1. Поняття та принципи загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.	7
7.	Тема: Пенсійне страхування 1. Сучасний стан пенсійного забезпечення та впровадження пенсійного страхування в Україні.	7
8.	Тема: Медичне страхування 1. Зміст та історичні передумови виникнення соціального страхування на випадок хвороби. 2. Еволюція систем охорони здоров'я у різних державах.	7
	Разом	60

Індивідуальні завдання та ІНЗ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Не передбачені робочим планом	

Контроль і оцінювання навчальних досягнень студентів у процесі вивчення навчальної дисципліни

Види, методи контролю: усна відповідь, письмова робота, тестування, контрольна робота, розв'язання задач, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, реферативні доповіді, есе.

Процедура поточного контролю з навчальної дисципліни «Право соціального страхування» може складатися з декількох етапів:

1) контроль засвоєння теоретичного матеріалу за кожною темою курсу шляхом індивідуального та фронтального усного опитування, письмових самостійних робіт (есе, рефератів, тестові завдання тощо); виконання практичних (індивідуальних та групових) завдань; розв'язання задач-казусів.

2) співбесіди з виконання будь-яких завдань по кожній темі навчальної дисципліни.

**Перелік питань для самоконтролю й контролю
навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни
«Право соціального страхування»**

1. Зміст понять «соціальне страхування», «право соціального страхування».
2. Ознаки соціального страхування.
3. Основні етапи розвитку соціального страхування в Україні.
4. Основні напрямки реформування соціального страхування в Україні.
5. Базові принципи соціального страхування.
6. Зміст принципу законодавчого визначення умов і порядку здійснення соціального страхування.
7. Зміст принципу обов'язковості страхування осіб відповідно до видів соціального страхування та можливості добровільності страхування у випадках, передбачених законом.
8. Суть принципу державних гарантій реалізації застрахованими особами своїх прав.
9. Значення принципу обов'язковості фінансування витрат, пов'язаних із наданням страхових виплат та соціальних послуг, в обсягах, передбачених законом.

10. Зміст принципу формування та використання коштів соціального страхування на засадах солідарності та субсидування.
11. Суть принципу диференціації розміру виплати допомоги залежно від страхового стажу.
12. Значення принципу економічної заінтересованості суб'єктів страхування в поліпшенні умов і безпеки праці.
13. Зміст принципу цільового використання коштів соціального страхування.
14. Зміст принципу відповідальності роботодавців та страховика за реалізацію права застрахованої особи на страхові виплати та соціальні послуги.
15. Функції соціального страхування
16. Значення соціального страхування.
17. Державна соціальна політика.
18. Правові та організаційні основи державної соціальної політики.
19. Місце та роль держави у вирішенні соціальних проблем на прикладі декількох країн.
20. Особливості функціонування систем соціального страхування провідних європейських країн.
21. Тимчасова втрата працездатності та її критерії.
22. Види соціального страхування у зв'язку із тимчасовою втратою працездатності.
23. Суб'єкти і об'єкти страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.
24. Підстави та порядок надання допомоги по тимчасовій непрацездатності.
25. Допомога по вагітності та пологах: поняття, порядок надання.
26. Порядок надання допомоги по догляду за дитиною до

- досягнення нею трирічного віку.
27. Види соціальних послуг надаються при тимчасовій втраті працездатності.
  28. Суть і значення загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійного захворювання.
  29. Принципи соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійного захворювання.
  30. Суб'єкти соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійного захворювання.
  31. Особи, які підлягає соціальному страхуванню від нещасних випадків на виробництві та професійного захворювання в Україні.
  32. Нещасний випадок на виробництві.
  33. Що таке професійне захворювання?
  34. Види матеріального забезпечення за соціальним страхуванням від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.
  35. Право на матеріальне забезпечення за соціальним страхуванням від нещасних випадків на виробництві та професійного захворювання в Україні.
  36. Умови призначення страхових виплат потерпілим особам за соціальним страхуванням від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань в Україні.
  37. Назвіть суб'єктів та об'єкти за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття.
  38. Види матеріального забезпечення передбачені за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття.
  39. Соціальні послуги, які надаються у сфері

загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.

40. Просяв дестимулюючої ролі допомоги по безробіттю.
41. Порядок набуття правового статусу «безробітного».
42. Алгоритм отримання допомоги по безробіттю.
43. Розмір і тривалість виплати допомоги по безробіттю.
44. Визначення поняття пенсії за віком.
45. Умови виникнення права на пенсію за віком.
46. Порядок призначення і виплати пенсії за віком.
47. Порядок перерахунку пенсії за віком.
48. Особливості пільгового пенсійного забезпечення за віком окремих категорій працівників.
49. Тлумачення пенсії по інвалідності внаслідок загального захворювання.
50. Умови призначення пенсії по інвалідності внаслідок загального захворювання вам відомі.
51. Розміри пенсії по інвалідності.
52. Юридичне значення терміну «втрата годувальника».
53. Коло осіб, які мають право на пенсію у разі втрати годувальника.
54. Умови призначення пенсії на випадок втрати годувальника вам відомі.
55. Розмір пенсії по втраті годувальника.
56. Строки звернення за призначенням пенсії у солідарній системі.
57. Перелік документів, необхідних для призначення пенсії за віком.
58. Суть накопичувальної системи пенсійного страхування.
59. Суб'єкти накопичувальної системи пенсійного страхування.
60. Види виплат особа зможе отримувати у накопичувальній системі пенсійного страхування.

61. Порядок укладення договору страхування довічної пенсії.
62. Суть і принципи системи недержавного пенсійного забезпечення.
63. Суб'єкти системи недержавного пенсійного забезпечення.
64. Види недержавних пенсійних фондів.
65. Види пенсійних виплат, передбачені у системі недержавного пенсійного забезпечення.
66. Зміст пенсійного контракту та пенсійної схеми.
67. Форми медичного страхування.
68. Значення загальнообов'язкового медичного страхування.
69. Історичні передумови становлення та розвитку медичного страхування у зарубіжних країнах.
70. Упровадження загальнообов'язкового медичного страхування в Україні: ретроспективний аналіз та майбутні перспективи.
71. Система добровільного медичного страхування України.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів за результатами поточного контролю

Під час оцінювання засвоєння кожної теми за поточну навчальну діяльність здобувачу вищої освіти виставляються оцінки за національною (традиційною) шкалою відповідно до затверджених критеріїв оцінювання, затверджених на засіданні кафедри приватного права (Протокол №1 від 29.08.2021р.) з урахуванням Положення «Про організацію освітнього процесу в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича».

Поточний контроль здійснюється під час проведення навчальних занять і має на меті перевірку рівня засвоєння студентом навчального матеріалу. Форми поточного контролю (контрольних заходів): 1) модульні контрольні роботи; 2) усні та письмові опитування на лекційних, практичних заняттях; 3)

інтерактивні методи навчання; 4) розв'язання індивідуальних задач; 4) підготовка оглядів спеціальної літератури; 5) підготовка рефератів або есе; 6) індивідуальна або групова презентація.

Кількість заходів і форми проведення поточного контролю, а також критерії оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти за кожною формою контролю визначається викладачем кафедри самостійно відповідно до принципів академічної свободи.

Кількість балів	Критерії оцінювання знань студентів
5 балів	<p>У повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань. Здійснює пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел, у тому числі з іноземних. Застосовує принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі у ситуаціях правової невизначеності. Уміє оцінювати природу та характер відносин у сфері соціального страхування, в тому числі відносин, які виникають з приводу загальнообов'язкового державного соціального страхування, медичного страхування, недержавного соціального страхування; особливості правового статусу суб'єктів соціального страхування; обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміє опонувати та наводити переконливі аргументи як під час усного опитування, так і під час розв'язку задач чи виконання завдань; аналізувати та оцінювати судову практику, робити дайджест судових справ за конкретним напрямком; інтегрувати необхідні знання та розв'язувати складні задачі з дисципліни «Право соціального страхування».</p>

<p>4 бали</p>	<p>Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів і письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Переважно здійснює пошук, оброблення й аналіз інформації з різних джерел, у тому числі з іноземних. Застосовує принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності. Уміє оцінювати природу та характер відносин у сфері соціального страхування, в тому числі відносин, які виникають з приводу загальнообов'язкового державного соціального страхування, медичного страхування, недержавного соціального страхування; особливості правового статусу суб'єктів соціального страхування; формулювати свою правову позицію, вміє опонувати та наводити аргументи як під час усного опитування, так і під час розв'язку задач чи виконання завдань; аналізувати та оцінювати судову практику, робити дайджест судових справ за конкретним напрямком; інтегрувати необхідні знання та розв'язувати задачі з дисципліни «Право соціального страхування». Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються окремі несуттєві неточності та незначні помилки.</p>
<p>3 бали</p>	<p>У цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усних виступів і письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування й аргументації, без використання необхідної літератури, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Здійснює пошук, оброблення й аналіз інформації лише з одного-двох джерел. Студент уміє частково оцінювати природу та характер відносин у сфері соціального страхування, в тому числі відносин, які виникають з приводу загальнообов'язкового державного соціального страхування, медичного страхування, недержавного соціального страхування; особливості</p>

	<p>правового статусу суб'єктів соціального страхування; необґрунтовано формулювати свою правову позицію; майже не аналізує судову практику; розв'язує задачі незначного рівня складності з дисципліни «Право соціального страхування».</p>
2 бали	<p>Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів і письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Здійснює пошук, оброблення й аналіз інформації лише з одного джерела. Студент фактично не вміє оцінювати природу та характер відносин у сфері соціального страхування, в тому числі відносин, які виникають з приводу загальнообов'язкового державного соціального страхування, медичного страхування, недержавного соціального страхування; особливості правового статусу суб'єктів соціального страхування; не вміє формулювати свою правову позицію, опонувати та наводити переконливі аргументи; не аналізує та не оцінює судову практику; розв'язує тільки легкі задачі з дисципліни «Право соціального страхування».</p>
1 бал	<p>Частково володіє навчальним матеріалом, не у змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів і письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Студент не вміє оцінювати природу та характер відносин у сфері соціального страхування, в тому числі відносин, які виникають з приводу загальнообов'язкового державного соціального страхування, медичного страхування, недержавного соціального страхування; особливості правового статусу суб'єктів соціального страхування; не може</p>

	сформулювати свою правову позицію, опонувати та наводити переконливі аргументи; абсолютно аналізує та оцінює судову практику; здатен розв'язувати лише найпримітивніші задачі з дисципліни «Право соціального страхування».
0 балів	Не володіє навчальним матеріалом з дисципліни «Право соціального страхування» та не у змозі його викласти, не розуміє зміст теоретичних питань і практичних завдань.

Доповнення до виступу:

2 бали – отримують студенти, які глибоко володіють матеріалом, чітко визначили його зміст; зробили глибокий системний аналіз змісту виступу, виявили нові ідеї та положення, що не були розглянуті, але суттєво впливають на зміст доповіді, надали власні аргументи основних положень даної теми.

1 бал отримують студенти, які виклали матеріал з обговорюваної теми, що доповнює зміст виступу, поглиблює знання з цієї теми та висловили власну думку.

Суттєві запитання до доповідачів:

2 бали отримують студенти, які своїм запитанням до виступаючого суттєво і конструктивно можуть доповнити хід обговорення теми.

1 бал отримують студенти, які у своєму запитанні до виступаючого вимагають додаткової інформації з ключових проблем теми, яка розглядається.

Експрес-контроль:

2 бали нараховуються студентам, які вільно володіють усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі і аргументовано висловлюють свої думки.

1 бал отримують студенти, які частково володіють матеріалом та можуть окреслити лише деякі проблеми теми.

Підготовка творчих завдань(есе, дайджест):

Есе – самостійна творча робота, де у вільній формі висловлюються особисті думки на тему, передбачену Робочою програмою навчальної дисципліни. Головна мета есе – самостійне розкриття студентом на підставі опрацьованого матеріалу теми, проблеми, питання.

Дайджест – добір уривків з різних джерел на певну тематику. У форматі дайджестів можна зробити системний аналіз будь-якого теоретичного положення, розкрити різні погляди на будь-яку проблему, тему, питання та зробити узагальнюючі висновки.

2 бали отримують студенти, які можуть виокремити з різних джерел основні положення, структурно об'єднати їх, коротко проаналізувати кожне з них і зробити ґрунтовні узагальнюючі висновки.

1 бал отримують студенти, які в цілому правильно виокремили основні положення кожного з джерел, але не зробили їх відповідного аналізу й узагальнюючих висновків.

Індивідуальна траєкторія здобувача вищої освіти у процесі вивчення навчальної дисципліни – участь у неформальній/інформальній освіті

Якщо здобувач освіти отримав знання, окрім формальної освіти, у неформальній/інформальній освіті, зарахування результатів навчання здійснюється згідно з положенням «Про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича» та ухвалою кафедри (на основі аргументування викладача, що тематика семінарів, вебінарів, воркшопів, тренінгів, у яких взяв участь студент підтверджується сертифікатом, програмою, а також відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі або змістовому модулю тощо)).

**Критерії оцінювання результатів навчання
(з навчальної дисципліни «Право соціального страхування»)
на підсумковому контролі**

Максимальна кількість балів Іспит 50 балів	Оцінка	Критерії оцінювання знань студентів
Відмінно 45-50	A (90-100)	Студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, аргументовано його викладає під час усної та письмової відповіді. Наводить практичні приклади у контексті тематичного теоретичного матеріалу. Здатний розв'язувати ускладнені кейси (казуси), завдання та вміє використовувати при цьому належним чином нормативну базу, судову практику (вітчизняну та європейську). Володіє відповідною науково-правовою термінологією. Показав високий рівень розвитку навичок самостійного мислення і викладення власних думок під час написання есе з правової проблематики.
Добре 39-44	B (80-89)	Студент достатньо володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних і письмових відповіді. Здатний розв'язувати кейси (казуси), завдання із посиленням на положення нормативно-правових актів та судову практику. На достатньому рівні володіє відповідною науково-правовою термінологією. Проте, під час усної відповіді, виконання практичних завдань, казусів інколи не вистачає аргументації, послідовності у викладі матеріалу. Допускається окремих несуттєвих неточностей та незначних помилок. Показав достатній рівень розвитку навичок самостійного мислення й викладу власних думок під час написання есе з правової проблематики.

<p>Добре 33-38</p>	<p>C (70-79)</p>	<p>Студент демонструє загалом добрі знання навчального матеріалу. Під час усних і письмових відповідей робить помітні помилки, неточності. Не вміє робити певні узагальнення та висновки. Може самостійно розв'язувати стандартні, типові кейси (казуси), завдання, що не потребують детального аналізу нормативно-правових актів і судової практики. Частково володіє відповідною науково-правовою термінологією. Показав базовий рівень розвитку навичок самостійного мислення і викладення власних думок під час написання есе з правової проблематики.</p>
<p>Задовільно 27-32</p>	<p>D (60-69)</p>	<p>Студент демонструє посередні знання навчального матеріалу, викладає його основний зміст, але без глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування, аргументації та використання усіх необхідних нормативно-правових актів та основної літератури. Під час усних і письмових відповідей допускається суттєвих неточностей та помилок, внаслідок чого відповідь є неповною. У мінімальному обсязі опрацьовує рекомендовану літературу. Може самостійно розв'язувати кейси (казуси), завдання низького рівня складності. Володіє лише базовою науково-правовою термінологією. Показав посередній рівень розвитку навичок самостійного мислення і викладення власних думок під час написання есе з правової проблематики.</p>

<p>Задовільно 21-26</p>	<p>Е (50-59)</p>	<p>Студент демонструє мінімальний рівень знань навчального матеріалу. Під час усних та письмових відповідей узагальнення та висновки відсутні, не орієнтується в базових для навчального курсу нормативно-правових актах. Може самостійно розв'язати найпростіші, типові казуси (кейси), завдання за зразком. В мінімальному обсязі опрацьовує основну літературу. Володіє лише базовою науково-правовою термінологією. Показав досить низький рівень розвитку навичок самостійного мислення і викладу власних думок під час написання есе з правової проблематики.</p>
<p>Незадовільно 16-20</p>	<p>Ех (35-49)</p>	<p>Студент не засвоїв навчальний матеріал курсу, дає неправильні відповіді на більшість поставлених теоретичних, практичних запитань. Під час усної та письмової відповідей демонструє елементарну, фрагментарну обізнаність з правових питань. У відповіді цілком відсутня самостійність, тільки за допомогою викладача може сформулювати основні положення курсу. Володіє лише незначною частиною базової науково-правової термінології. Не може самостійно розв'язати найпростіші, типові казуси (кейси), завдання. Рівень розвитку навичок самостійного мислення та викладу власних думок під час написання есе з правової проблематики – примітивний.</p>

Незадовільно 0-15	F (1-34)	Студент не засвоїв навчальний матеріал з курсу, дає неправильні відповіді на поставлені теоретичні запитання та пасивно поводить себе на практичних заняттях. Володіє лише окремими основними правовими термінами. Не вміє розв'язувати найпростіші типові казуси (кейси), завдання. Не проявляє навичок самостійного мислення і викладення власних думок під час написання есе з правової проблематики.
------------------------------	---------------------	--

Підсумкова оцінка, як показник результатів вивчення навчальної дисципліни, складається із сумарної кількості балів за поточне оцінювання – **50 балів** та підсумкового модуль – контролю (залік) – **50 балів**, за **100-бальною університетською шкалою**.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС
Шкала оцінювання

Оцінка за шкалою ECTS		Оцінка за національною шкалою	
Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою	Для іспиту	Для заліку
A (90-100)	відмінно	Відмінно	Зараховано
B (80-89)	дуже добре	Добре	
C (70-79)	добре		
D (60-69)	задовільно	Задовільно	
E (50-59)	достатньо		
FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)
F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим самостійним повторним опрацюванням освітнього компонента до перескладання		Незараховано (з обов'язковим самостійним повторним опрацюванням освітнього компонента до перескладання)

Методи й освітні технології навчання

Освітні технології, які використовуються під час вивчення курсу:

- 1) структурно-логічні технології: поетапна організація системи навчання, що забезпечує логічну послідовність постановки і виконання дидактичних завдань на основі поетапного відбору їх змісту, форм, методів і засобів із урахуванням діагностування результатів;
- 2) інтеграційні технології: дидактичні системи, що забезпечують інтеграцію міжпредметних знань і вмінь, різноманітних видів діяльності на рівні інтегрованих курсів (в т. ч. електронних);
- 3) тренінгові засоби: система діяльності для відпрацювання певних алгоритмів вирішення типових практичних завдань;
- 4) діалогово-комунікаційні технології: сукупність форм і методів навчання, заснованих на діалоговому мисленні у взаємодіючих дидактичних системах суб'єкт-суб'єктного рівня.

Навчальна дисципліна «Право соціального страхування» передбачає використання таких методів навчання та викладання:

- 1) методи організації та проведення навчально-пізнавальної діяльності: вербальні (словесні), наочні, проблемно-пошукові, індуктивно-дедуктивні;
- 2) методи стимулювання та мотивації навчально-пізнавальної діяльності: навчальні дискусії, емоційний вплив педагогів, заохочення та стимулювання навчальної діяльності;
- 3) методи контролю та самоконтролю у навчанні: опитування, письмові роботи, тестування, самоконтроль;

- 4) методи організації та самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності: методи стимулювання та мотивації студента; методи контролю та самоконтролю в навчанні; бінарні методи навчання;
- 5) метод проблемного навчання – основна увага приділяється мотивам і способам мисленнєвої діяльності студента, а також процедурам його включення у проблемну ситуацію. Основний прийом у проблемному навчанні – проблемна ситуація, типи проблемних ситуацій, евристичні програми;
- 6) метод інтерактивного (комунікативного) навчання – засвоєння знань шляхом організації взаємодії між людьми та їх стосунками. Навчання розглядається як процес соціальний, колективний. Основний прийом у інтерактивному навчанні – колективні дискусії, діалоги під час розв’язування задач.

Політика академічної доброчесності

Освітня діяльність (викладача і студента) під час вивчення навчальної дисципліни «Право соціального страхування» ґрунтується на принципах співробітництва й академічної доброчесності. Очікується, що роботи студентів будуть оригінальним дослідженням чи міркуванням й об’єктивно оцінені викладачем.

Розподіл балів, які отримують студенти (залік)

Поточне оцінювання (<i>аудиторна та самостійна робота</i>)								Кількість балів (залік)	Сумарна кількість балів
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2					50	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8		
8	9	8	5	5	5	5	5		

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1. Теоретико-правові основи права соціального страхування

Тема 1.1. Суть, принципи та роль права соціального страхування

Мета лекції з'ясувати зміст поняття «соціальне страхування», визначити роль та значення соціального страхування як однієї із провідних форм соціального забезпечення та важливого елемента соціальної політики. Здійснити розмежування понять: «соціальний захист», «соціальне забезпечення», «соціальне страхування». Проаналізувати основні тенденції зародження та розвитку систем соціального страхування в Європі, США та в Україні; розкрити зміст базових принципів соціального страхування, закріплених у Законі України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», та принципів, які існують у науковій доктрині. Визначити основні функції соціального страхування та з'ясувати їх суть.

План лекції:

1. Соціальне страхування: поняття та значення.
2. Становлення та розвиток соціального страхування в зарубіжних країнах.
3. Система соціального страхування в Україні: ретроспективний аналіз.
4. Принципи соціального страхування.
5. Функції соціального страхування.

Тема 1.2. Державне регулювання соціального страхування

Мета лекції: з'ясувати зміст поняття «державне регулювання соціального страхування», визначити його мету, окреслити основні методи державного регулювання. Проаналізувати систему органів соціального страхування (таких як Міністерство соціальної політики України, Пенсійний фонд України, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття), їх належність, основні завдання та функції. Розкрити зміст понять: «державні соціальні стандарти», «державні соціальні гарантії», «державні соціальні нормативи», визначити їхню роль та значення.

План лекції:

1. Поняття, мета та методи державного регулювання соціального страхування.
2. Суб'єкти державного регулювання соціального страхування.
3. Державні соціальні гарантії, стандарти та нормативи.

Тема 1.3. Зарубіжний досвід у сфері соціального страхування

Мета лекції: з'ясувати загальні тенденції функціонування, розвитку соціального забезпечення та соціального страхування зокрема у країнах Європейського Союзу. Проаналізувати базові положення соціального страхування, а саме рівень розвитку, суб'єкти, види, в таких країнах як: США, Японія, Індія, Китай та порівняти з національною системою соціального страхування.

План лекції:

1. Загальні тенденції розвитку соціального забезпечення та соціального страхування в Європі.
2. Система соціального страхування в Китаї.
3. Соціальне страхування у США.
4. Соціальне страхування в Японії.
5. Соціальне страхування в Індії.

Змістовий модуль 2. Види соціального страхування

Тема 2.1. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності

Мета лекції: розкрити зміст поняття «тимчасова втрата працездатності», відмежувати її від «стійкої втрати працездатності»; визначити перелік осіб, які підлягають страхуванню у зв'язку із тимчасовою втратою працездатності, та види страхових виплат, на які вони мають право. Детально проаналізувати підстави, порядок надання допомоги по тимчасовій непрацездатності, допомоги по вагітності і пологах, допомоги на поховання та механізм визначення їх розміру.

План лекції:

1. Поняття тимчасової непрацездатності та перелік осіб, які підлягають страхуванню у зв'язку із тимчасовою втратою працездатності.
2. Види страхових виплат за страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.
3. Допомога по тимчасовій непрацездатності.
4. Допомога по вагітності і пологах.
5. Допомога на поховання.

Тема 2.2. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання

Мета лекції: розкрити зміст понять: «нещасний випадок на виробництві», «професійне захворювання», «професійне отруєння», «груповий нещасний випадок», «прихований нещасний випадок». Проаналізувати загальний порядок розслідування нещасних випадків і професійних захворювань та особливості розслідування, що діють на період воєнного стану. Визначити перелік осіб, які підлягають страхуванню, види,

порядок надання та припинення страхових виплат, а саме: щомісячної страхової виплати; страхової виплати у встановлених випадках одноразової допомоги потерпілому (членам його сім'ї та особам, які перебували на утриманні померлого); страхової виплати дитині, яка народилася з інвалідністю внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання її матері під час вагітності; страхових витрат на професійну реабілітацію та соціальну допомогу; допомоги по тимчасовій непрацездатності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання.

План лекції:

1. Поняття нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання.
2. Порядок розслідування нещасних випадків та професійних захворювань.
3. Перелік осіб, які підлягають страхуванню від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання.
4. Види страхових виплат і порядок їх надання:
  - 1) щомісячна страхова виплата;
  - 2) страхова виплата в установлених випадках одноразової допомоги потерпілому (членам його сім'ї та особам, які перебували на утриманні померлого);
  - 3) страхова виплата дитині, яка народилася з інвалідністю внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання її матері під час вагітності;
  - 4) страхові витрати на професійну реабілітацію та соціальну допомогу;
  - 5) допомога по тимчасовій непрацездатності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання.

Тема 2.3. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття

Мета лекції: з'ясувати зміст понять «безробіття», «безробітний», основні причини виникнення безробіття та його наслідки; перелік осіб, які можуть набути статус безробітного та порядок набуття ними такого статусу. Проаналізувати алгоритм надання допомоги по безробіттю: її розмір, тривалість виплати, підстави для відкладення, скорочення виплати, припинення та поновлення; обговорити види соціальних послуг, які надаються чи можуть надаватися безробітнім особам. Визначити підстави та порядок виплати допомоги на поховання безробітного.

План лекції:

1. Поняття безробіття, підстави виникнення та наслідки.
2. Порядок набуття статусу безробітного.
3. Правовий алгоритм виплати допомоги по безробіттю: підстави, розмір, тривалість.
4. Підстави для відкладення, скорочення, припинення та поновлення виплати допомоги по безробіттю.
5. Допомога на поховання безробітного.

Тема 2.4. Пенсійне страхування

Мета лекції: визначити особливості побудови пенсійної системи України: солідарного рівня, накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, системи недержавного пенсійного забезпечення. Проаналізувати особливості виплати пенсій за віком, по інвалідності, у зв'язку із втратою годувальника, пенсії за вислугу років. Обговорити необхідність і перспективи впровадження другого рівня пенсійного забезпечення. З'ясувати специфіку функціонування недержавного пенсійного забезпечення: види недержавних пенсійних фондів, їх кількість, види пенсійних виплат та порядок їх отримання.

План лекції:

1. Структура пенсійної системи України.
2. Види пенсій у солідарній системі: порядок надання й особливості.
3. Накопичувальна система недержавного пенсійного забезпечення.
4. Функціонування недержавного пенсійного забезпечення.

Тема 2.5. Медичне страхування

Мета лекції: з'ясувати поняття, види медичного страхування та значення обов'язкового медичного страхування. Окреслити та проаналізувати основні моделі медичного страхування у світі. Дослідити правове регулювання обов'язкового медичного страхування в Україні, в тому числі проаналізувати існуючі законопроекти. Обговорити можливості та доцільність впровадження обов'язкового медичного страхування в Україні в найближчій перспективі. Проаналізувати особливості впровадження та функціонування загальнообов'язкового медичного страхування в зарубіжних країнах.

План лекції:

1. Поняття та види медичного страхування. Значення обов'язкового медичного страхування.
2. Моделі медичного страхування.
3. Правове регулювання медичного страхування в Україні.
4. Аналіз проекту Закону України від 02.08.2016 № 4981-2 «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування в Україні».
5. Аналіз проекту Закону про фінансове забезпечення охорони здоров'я та загальнообов'язкове медичне страхування в Україні № 3464 від 12.05.2020.
6. Функціонування систем медичного страхування в окремих зарубіжних країнах.

ТЕМИ ТА ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ, ЗАДАЧІ

Змістовний модуль I Теоретико-правові основи права соціального страхування

Тема 1.1. Суть, принципи та роль права соціального страхування

Питання

1. Поняття та значення соціального страхування.
2. Співвідношення понять: «соціальне страхування», «соціальне забезпечення», «соціальний захист».
3. Тенденції становлення та розвитку соціального страхування за кордоном.
4. Формування системи соціального страхування в Україні.
5. Принципи соціального страхування.
6. Функції соціального страхування.

Завдання

Завдання 1

Підготуйте презентацію на тему «Значення та тенденції розвитку соціального страхування у національній та міжнародній площинах у 21 столітті» (обсяг: 10-15 слайдів).

Завдання 2

Порівняйте законодавчо визначені принципи соціального страхування, принципи соціального страхування, які виділяє МОП, та принципи соціального страхування, які існують у науковій літературі. Визначте, які з них, на вашу думку, найбільш деталізовані? Відповідь аргументуйте.

Завдання 3

Підготуйте есе на тему «Соціальна політика та соціальне страхування України в умовах війни» (обсягом 1-2 сторінки).

Нормативні акти:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року Верховна Рада України. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua) (дата звернення: 11.01.2025).
2. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14.01.1998 р. № 16/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.12.2024).
3. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо забезпечення реалізації окремих функцій Пенсійного фонду України та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2022 р. № 1350. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1350-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.12.2024).
4. Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 21.09.2022 р. № 2620-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2620-20#Text> (дата звернення: 11.12.2024).
5. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-ХІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text> (дата звернення: 10.12.2024 р.)
6. Про проєкт Концепції соціального забезпечення населення України : постанова Верховної Ради України від 21 грудня 1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3758-12#Text> (дата звернення: 10.12.2024).

Література:

1. Безулий В., Загірняк Д.М., Шаповал Л.П. Соціальне страхування : навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 368 с.

2. Внукова Н., Кузьмінчук Н. Соціальне страхування. Кредитно-модульний курс. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 412 с.
3. Квасницька Р.С., Доценко І.О. Соціальне страхування: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Друкарня «Рута», 2019. 355 с.
4. Конопліна Ю.С. Система соціального страхування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Монографія. 2023. 264 с.
5. Соціальне страхування : навч. посіб. / Т. І. Стецюк, О. В. Димніч, О. В. Мурашко ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. Київ : КНЕУ, 2023. 167 с.
6. Венгуренко Т., Ясентюк А. Зарубіжний досвід соціального страхування та перспективи його застосування в Україні. *Economic Analysis*. Том 30. № 4. 2020. С. 118-124.
7. Коверза В.С. Соціальне страхування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 5 (22). С. 85–89.
8. Лаврик О. Соціальне страхування в Україні : сучасний стан та перспективи розвитку. *Економічний аналіз*. Том 31. № 2. 2021. С.7-13.
9. Леванда О. М. Соціальне страхування у країнах світу та перспективи для України. *Бізнес Інформ*. № 10. 2021. С. 194-200.
10. Мерзляк, А.В., Бубнов А.О. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. Вип.1 (19). 2018. С. 1-14.

11. Підлипна Р. Місце соціального страхування у формуванні ресурсів системи соціального захисту. *Вісник Економіки*. № 2. 2020. С. 108-120.
12. Пікус Р.В. Соціальне страхування: навч. посіб. Київ: Компринт, 2018. 251 с.
13. Сохань М. Ю. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування як форма соціального захисту осіб із сімейними обов'язками. *Прикарпатський юридичний вісник*. № 2 (31). 2020. С. 65-68.
14. Чвортко Л. А. Соціальне страхування як складова вітчизняної системи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. *Економічні горизонти*. № 4 (22). 2022. С. 51-66.

Тема 1.2. Державне регулювання соціального страхування

Питання

1. Поняття та мета державного регулювання соціального страхування.
2. Методи, функції державного регулювання соціального страхування.
3. Суб'єкти державного регулювання соціального страхування.
4. Державні соціальні гарантії, стандарти та нормативи.
5. Прожитковий мінімум як базовий державний соціальний стандарт.

Завдання

Завдання 1

Підготуйте есе і презентацію до нього (в межах 10-15 слайдів) на тему: «Прожитковий мінімум. Чи справді він забезпечує базові потреби людини?»

Завдання 2

Проаналізуйте державні соціальні стандарти та гарантії за 2020-2025 роки, а саме:

1) прожитковий мінімум в розрахунку на місяць на одну особу для дітей віком до 6 років; для дітей віком від 6 до 18 років; для працездатних осіб; для осіб, які втратили працездатність;

2) мінімальну пенсію;

3) допомогу на проживання внутрішньо переміщеним особам;

4) допомогу при народженні дитини;

5) допомогу на дітей одиноким матерям (максимальний розмір) до 6 років; від 6 до 18 років; від 18 до 23 років;

6) допомогу на дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням (максимальний розмір) до 6 років; від 6 до 18 років;

7) допомогу на дітей з інвалідністю, які перебувають під опікою чи піклуванням (максимальний розмір) до 6 років; від 6 до 18 років;

8) допомогу на дітей, хворих на тяжкі захворювання до встановлення інвалідності до 6 років; від 6 до 18 років.

Результати дослідження відобразить у таблиці та доповіді.

Завдання 3

Проаналізуйте діяльність Міністерства соціальної політики України, Пенсійного фонду України та Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття як основних суб'єктів у сфері соціального страхування.

Нормативні акти:

1. Державний класифікатор соціальних стандартів і нормативів: наказ Міністерства праці та соціальної політики від 17.06.2002 р. № 293. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/FIN5210> (дата звернення: 14.12.2024).

2. Конституція України від 28 червня 1996 р. Верховна Рада України. URL: [http:// http://zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua) (дата звернення: 11.01.2025).
3. Про Державний бюджет України на 2025 рік: Закон України від 19.11.2024 р. № 4059-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text> (дата звернення: 10.12.2024).
4. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 р. № 2017-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text> (дата звернення: 13.12.2024).
5. Про затвердження Методики визначення прожиткового мінімуму: наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України від 03.02.2017 р. № 178/147/31. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0281-17#Text> (дата звернення: 10.12.2024).
6. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення: постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 р. № 780. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/780-2016-%D0%BF#Text>
7. Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України: постанова Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 р. № 423. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.12.2024).
8. Про затвердження Положення про Пенсійний фонд України : постанова Кабінету Міністрів України від 23 липня 2014 р. № 280. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.12.2024).
9. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15.07.1999 р. № 966-XIV. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text> (дата звернення: 13.12.2024).

10. Про Статут Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття та Регламент засідань правління Фонду: постанова Правління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття від 06.07.2000 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002568-00#Text> (дата звернення: 14.12.2024).

Література:

1. Безуглий В., Загірняк Д.М., Шаповал Л.П. Соціальне страхування : навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 368 с.
2. Внукова Н., Кузьмінчук Н. Соціальне страхування. Кредитно-модульний курс. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 412 с.
3. Квасницька Р.С., Доценко І.О. Соціальне страхування: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Друкарня «Рута», 2019. 355 с.
4. Конопліна Ю.С. Система соціального страхування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Монографія. 2023. 264 с.
5. Соціальне страхування : навч. посіб. / Т. І. Стецюк, О. В. Димніч, О. В. Мурашко ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. Київ : КНЕУ, 2023. 167 с.
6. Венцель В. Соціально-економічний аналіз мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму у контексті реалізації соціальної функції держави. *Актуальні проблеми державного управління*. № 1 (57). 2020. С. 287-295.

7. Гончаренко Т. І. Прожитковий мінімум в Україні: правові норми та сучасні реалії. *Соціально-гуманітарний вісник*. Вип. 18-19. 2018. С. 155-156.
8. Коваль М. І., Грибовська Ю. М., Скибка Г. І. Аналітичний огляд та шляхи удосконалення державного регулювання мінімальної заробітної плати й прожиткового мінімуму в Україні. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Економічні науки*. № 1 (64). 2022. С. 72-83.
9. Мазур Н. О., Ткачук А. В. Прожитковий мінімум у системі соціальних стандартів життя: вітчизняний і зарубіжний досвід. *Соціально-трудова відносина: теорія та практика*. № 2. 2016. С.146-151.
10. Малюга Л. Ю. Європейські соціальні стандарти в контексті права на соціальний захист в Україні. *Альманах міжнародного права*. Вип. 22. 2019. С. 109-114.
11. Наливайко І. Ефективність правового регулювання соціальних стандартів та гарантій: проблеми та перспективи. *Наукові перспективи (Наукові перспективи)*. № 7 (37). 2023. С. 494-509.
12. Наливайко І. Роль держави у забезпеченні соціальних стандартів та гарантій: теоретико-правові аспекти та світовий досвід. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. № 2 (123). 2023. С. 151-155
13. Підлипна Р. Місце соціального страхування у формуванні ресурсів системи соціального захисту. *Вісник Економіки*. № 2. 2020. С.108-120.
14. Підлипна Р. П. Дослідження системної парадигми механізму державного регулювання соціального страхування. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. Вип. 57 2019. С. 33-38.
15. Чалюк Ю. О. Імплементация в Україні європейських соціальних стандартів. *Економічні студії*. 2019. С. 173-177.

Тема 1.3. Зарубіжний досвід у сфері соціального страхування

Питання

1. Основні напрямки розвитку соціального забезпечення та соціального страхування в країнах Європейського Союзу.
2. Система соціального страхування в США.
3. Загальна характеристика соціального страхування в країнах Азії.
4. Розвиток соціального страхування в країнах Африки.

Завдання

Завдання 1

Підготуйте доповідь та презентацію на тему «Система соціального страхування: міжнародний та національний досвід». Для цього оберіть одну чи кілька країн, розкрийте основні риси їх систем соціального страхування та порівняйте з українською.

Завдання 2

Проаналізуйте діяльність Європейського альянсу соціального страхування.

Література:

1. Безуглий В., Загірняк Д.М., Шаповал Л.П. Соціальне страхування : навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 368 с.
2. Внукова Н., Кузьмінчук Н. Соціальне страхування. Кредитно-модульний курс. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 412 с.
3. Квасницька Р.С., Доценко І.О. Соціальне страхування: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Друкарня «Рута», 2019. 355 с.

4. Конопліна Ю.С. Система соціального страхування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Монографія. 2023. 264 с.
5. Соціальне страхування : навч. посіб. / Т. І. Стецюк, О. В. Димніч, О. В. Мурашко ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. Київ : КНЕУ, 2023. 167 с.
6. Paying social security contributions. *Your Europe* : веб-сайт. URL: https://europa.eu/youreurope/business/human-resources/social-security-health/paying-contributions/index_en.htm (дата звернення: 23.12.2024).
7. Social Insurance in China. URL: <https://www.china-briefing.com/doing-business-guide/china/human-resources-and-payroll/social-insurance> (дата звернення: 27.12.2024).
8. Social Insurance in Japan. URL: <https://www.htm.co.jp/payroll-social-insurance-practices-japan.htm> (дата звернення: 26.12.2024).
9. Social Insurance in Sweden. *Försäkringskassan* : веб-сайт. URL: <https://www.forsakringskassan.se/english/moving-to-working-studying-or-newly-arrived-in-sweden/social-insurance-in-sweden> (дата звернення: 23.12.2024).
10. Social Insurance. *Federal Ministre of Labour and Affairs* : веб-сайт. URL: <https://www.bmas.de/EN/Social-Affairs/Social-insurance/social-insurance.html> (дата звернення: 23.12.2024).
11. Social security in Italy. URL: <https://www.expatica.com/it/living/gov-law-admin/social-security-italy-82918/> (дата звернення: 12.12.2024).
12. Social Security Programs in the United States. *Social Security. Office of Retirement and Disability Policy* : веб-сайт. URL:

- <https://www.ssa.gov/policy/docs/progdesc/sspus/social-insurance-programs.html> (дата звернення: 26.12.2024).
13. Social Security System in India. URL: <https://www.india-briefing.com/doing-business-guide/india/human-resources-and-payroll/social-insurance> (дата звернення: 12.12.2024).
14. Social Security System in Japan. *Ministry of Foreign Affairs of Japan* : веб-сайт. URL: https://www.mofa.go.jp/j_info/japan/socsec/maruo/maruo_5.html (дата звернення: 24.12.2024).
15. Social Security System of Korea. *National Health Insurance Service* : веб-сайт. URL: <https://www.nhis.or.kr/english/wbheaa02200m01.do> (дата звернення: 23.12.2024).
16. The Social Insurance Institution (ZUS) – general information. URL: <https://lang.zus.pl/> (дата звернення: 21.12.2024).
17. Борисюк О. В. Імплементация зарубіжних моделей соціального страхування до вітчизняних реалій. *Молодий вчений* . № 4. 2017. С. 5-8.
18. Венгуренко Т., Ясентюк А. Зарубіжний досвід соціального страхування та перспективи його застосування в Україні. *Economic Analysis*. Том 30 № 4. 2020. С. 118-124.
19. Семенович І. В. Соціальне страхування: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Матеріали XVII Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених*. Бухгалтерський облік, аналіз, контроль і оподаткування: стан, проблеми та перспективи розвитку. 2022. С. 188-189.

Змістовий модуль II

Види соціального страхування

Тема 2.1. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності

Питання

1. Поняття «тимчасової втрати працездатності». Розмежування тимчасової та стійкої непрацездатності.
2. Порядок підтвердження факту тимчасової непрацездатності.
3. Перелік осіб, які підлягають страхуванню у зв'язку із тимчасовою втратою працездатності.
4. Підстави, порядок надання та розмір допомоги по тимчасовій непрацездатності.
5. Алгоритм надання допомоги по вагітності та пологах: перелік осіб, документи, тривалість, розмір.
6. Допомога на поховання: пакет документів, порядок надання, розмір.

Завдання

Завдання 1

Як Ви вважаєте, чи потрібно професійне вигорання працівника віднести до переліку професійних захворювань? Відповідь обґрунтуйте.

Завдання 2

Складіть максимально детальний алгоритм отримання допомоги на поховання (відповідно до статей 20-21 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»). Також порівняйте розмір, порядок, підстави надання допомоги на поховання, право на отримання якої регулюється Законом України «Про загальнообов'язкове пенсійне страхування» (стаття 53). Визначте спільні та відмітні ознаки.

Завдання 3

Підготуйте дайджест судової практики щодо виплати допомоги по вагітності та пологах за 2022-2025 роки. Для цього проаналізуйте не менше п'яти судових рішень.

Задачі

Задача 1

28.01.2024 року Головним управлінням Пенсійного фонду України у Хмельницькій області надано відмову у виплаті допомоги по тимчасовій непрацездатності за рахунок коштів фонду громадянину Геращенку А.В. за місцем роботи ПрАТ Завод «Нева» за листками непрацездатності. Підставою для відмови в оплаті тимчасової непрацездатності стало те, що підприємство на час непрацездатності Геращенко А.В. знаходилось у простої. Геращенко А.В. не погоджується з такою відмовою, вказуючи на те, що під час простою підприємства не з вини працівника допомога по тимчасовій непрацездатності має надаватись працівнику на загальних підставах.

Згідно з листком непрацездатності серії АДЮ №582944 Геращенко А.В. перебував на лікарняному з 24.04.2024 року по 04.05.2024 року. Наказом № 2888 від 15.04.2024 року ПрАТ Завод «Нева» в період часу з 20.04.2024 року по 15.05.2024 року перебувало у простої.

Відповідно до довідки про заробітну плату, розраховану за листком непрацездатності серії АДЮ №582944, сума нарахованої допомоги з тимчасової непрацездатності склала 12058,64 грн., з них 5481,20 грн. за період з 24.04.2024 року по 28.04.2024 року за перші 5 календарних днів за рахунок третьої особи ПрАТ Завод «Нева», та 6577,44 грн. за період з 29.04.2024 року по 04.05.2024 року за рахунок Пенсійного фонду України.

Визначте, чи дії Пенсійного Фонду України правомірні? Відповідь аргументуйте. Проаналізуйте також лист Мінсоцполітики України від 23.06.2020 року №6387/0/290-20/45 «Щодо виплати допомоги по тимчасовій непрацездатності під час запровадження простою на підприємстві».

Задача 2

У 2022 році в громадянки Сірак О.Ф. з чоловіком народився син у м. Херсон. Із початку повномасштабного вторгнення на територію України країни-агресора, Сірак О.Ф. з сином перебувала в окупації. Після звільнення Херсону вона з сином переїхали жити в м. Бровари, стали на облік як внутрішньо переміщені особи. У лютому 2023 року Сірак О.Ф. звернулася до Управління соціального захисту населення Броварської міської ради Броварського району Київської області із заявою про призначення допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами як непрацюючій особі (далі Управління). Управління розглянуло заяву Сірак О.Ф. та повідомило про відмову в призначенні допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами як непрацюючій особі, оскільки минуло понад шість місяців з дня закінчення відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами.

Сірак О.Ф. визначено період надання державної допомоги на термін з 20.12.2021р. по 24.04.2022 р. (126 днів) та з 25.04.2022 р. по 08.05.2022 р. (додатково на 14 днів), що підтверджується довідками № 683 від 20.12.2021 р. та № 107 від 18.03.2022 р., які видані КНП «Херсонська міська клінічна лікарня імені Афанасія і Ольги Тропіних» Херсонської міської ради. Тобто, заява Сірак О.Ф. від 16.02.2023 р. про призначення допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами подана після спливу шести календарних місяців з дати закінчення періоду надання державної допомоги, визначеної КНП «Херсонська міська клінічна лікарня імені Афанасія і Ольги Тропіних» Херсонської міської ради.

Не погоджуючись із діями Управління щодо не призначення допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами, Сірак О.Ф. звернулася з позовом до суду.

Проаналізуйте дану ситуацію та визначте, чи підлягає позов задоволенню? Під час розв'язування задачі поміркуйте, як можна підтвердити факт перебування на територіях, що знаходилися під окупацією? Додатково ознайомтеся із Постановою Верховного Суду у складі колегії суддів КАС від 07.02.2019 р. у справі № 754/216/17 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79698078>

Задача 3

Гнівась Н.М. звернулась до Управління соціального захисту населення Верховинської райдержадміністрації із заявою, в якій просила надати допомогу для отримання виплати матеріального забезпечення. До заяви додала листок непрацездатності серія АЛД № 198424 з 24.06.2024 р., копію паспорта й ідентифікаційного коду, форми довідок ОК-5, та ОК-7, відомості з Державного реєстру фізичних осіб платників податків, копії свідоцтв про народження дітей.

28.10.2024 р. Управління листом надало Гнівась Н.М. відповідь, в якій зазначило, що для сприяння у реалізації права громадянки на отримання матеріального забезпечення по вагітності та пологах направлено запити до ТОВ «Тайм Дістрібушн» для підтвердження перебування у трудових відносинах, які повернулись на адресу Управління з відміткою поштового відділення «за закінченням терміну зберігання». Враховуючи, що на момент настання страхового випадку відсутні будь-які документи для підтвердження перебування у трудових відносинах ТОВ «Тайм Дістрібушн», Управління повертає документи Гнівась Н.М. Вважаючи протиправною бездіяльність Управління щодо не нарахування та не виплати допомоги по вагітності та пологах, громадянка звернулась до суду за захистом своїх прав.

Проаналізуйте дану ситуацію. Визначте, чи підлягає позов задоволенню. Відповідь аргументуйте.

Нормативні акти:

1. Деякі питання формування медичних висновків про тимчасову непрацездатність: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01 червня 2021 р. № 1066. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0728-21#n43> (дата звернення: 08.12.2024).
2. Інструкція про порядок заповнення листка непрацездатності : наказ Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України, Фонду соціального страхування з тимчасової

- втрати працездатності, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 03 листопада 2004 р. № 532/274/136-ос/1406. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-04#Text> (дата звернення: 08.12.2024).
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 11.01.2021).
  4. Лист Пенсійного Фонду України від 12.01.2023 р. № 2800-030401-8/1720. URL: <https://document.vobu.ua/doc/18856> (дата звернення: 03.12.2024).
  5. Основи законодавства України з охорони здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 10.12.2024).
  6. Порядок обчислення середньої заробітної плати : постанова Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1995 р. № 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100-95-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.12.2024).
  7. Про встановлення розміру допомоги на поховання: постанова Пенсійного фонду України від 26.12.2022 р. № 29-1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1699-22#Text> (дата звернення: 04.12.2024).
  8. Про Державний бюджет України на 2025 рік: Закон України від 19.11.2024 р. № 4059-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text> (дата звернення: 10.12.2024).
  9. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21.11.1992 р. № 2811-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12#Text> (дата звернення: 07.12.2024).
  10. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України :

- Закон України від 15.04.2014 р. № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (дата звернення: 07.12.2024).
11. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text> (дата звернення: 10.12.2024 р.)
  12. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02.03.2000 р. № 1533-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text> (дата звернення: 06.12.2024).
  13. Про затвердження Інструкції про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову неприцездатність громадян : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 13 листопада 2001 р. № 455. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1005-01#Text> (дата звернення: 09.12.2024).
  14. Про затвердження Порядку надання допомоги на поховання деяких категорій осіб виконавцю волевиявлення померлого або особі, яка зобов'язалася поховати померлого: постанова Кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 р. № 99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/99-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.12.2024).
  15. Про затвердження Порядку надання матеріальної допомоги по безробіттю, одноразової матеріальної допомоги безробітному та неприцездатним особам, які перебувають на його утриманні, допомоги на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні: наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 20 листопада 2000 р. № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0917-00#Text> (дата звернення: 05.12.2024).

16. Про затвердження Порядку оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язані з нещасним випадком на виробництві, за рахунок коштів роботодавця : постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2015 р. № 440. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.12.2024).
17. Про затвердження Порядку організації експертизи тимчасової втрати працездатності : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09 квітня 2008 р. №189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0589-08#Text> (дата звернення: 07.12.2024).
18. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми : постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1751. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1751-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.12.2024).
19. Про затвердження Порядку проведення витрат на поховання у разі смерті потерпілого від нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання : постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1468. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1468-2022-%D0%BF#n10> (дата звернення: 05.12.2024).
20. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закону України від 08.07.2010 р. № 2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> (дата звернення: 03.12.2024).
21. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб : Закон України від 09.04.1992 р. № 2262-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text> (дата звернення: 10.12.2024).

Література:

1. Безуглий В., Загірняк Д.М., Шаповал Л.П. Соціальне страхування : навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 368 с.
2. Внукова Н., Кузьмінчук Н. Соціальне страхування. Кредитно-модульний курс. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 412 с.
3. Квасницька Р.С., Доценко І.О. Соціальне страхування: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Друкарня «Рута», 2019. 355 с.
4. Конопліна Ю.С. Система соціального страхування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Монографія. 2023. 264 с.
5. Соціальне страхування : навч. посіб. / Т. І. Стецюк, О. В. Димніч, О. В. Мурашко ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. Київ : КНЕУ, 2023. 167 с.
6. Божко Д. В. Поняття і природа правовідносин із загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. № 25. 2017. С.73-76.
7. Виплати за лікарняними у зв'язку з вагітністю та пологами. *Головне управління Пенсійного фонду України в Донецькій області* : веб-сайт. URL: <https://www.pfu.gov.ua/dn/315644-vyplaty-za-likarnyanymy-u-zv-yazku-z-vagitnisty-ta-pologamy/> (дата звернення: 23.12.2024).
8. Допомога по вагітності та пологах жінкам, які провадять незалежну професійну діяльність, надається за умови сплати внесків. *Пенсійний фонд України* : веб-сайт. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2157230-dopomoga-po-vagitnosti-ta-pologah-zhinkam-yaki-provadyat-nezalezhnu-profesijnu-diyalnist-nadayetsya-za-umovy-splaty-vneskiv/f> (дата звернення: 15.12.2024).

9. Міллер А. О. Проблеми правового регулювання та реалізації права на державну допомогу по вагітності та пологах. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: юридичні науки. Том 31(70). 2020. С. 101-106.
10. Раневич О. Право на соціальне забезпечення у разі втрати працездатності: теоретичні та практичні аспекти. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. Вип. 66. 2018. С.170-178.
11. Розмір допомоги по тимчасовій непрацездатності. *Пенсійний фонд України* : веб-сайт. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2163374-rozmir-dopomogy-po-tymchasovij-nepracezdatnosti-2/> (дата звернення: 11.12.2024).
12. Як перевірити медичний висновок про тимчасову непрацездатність і електронний лікарняний. *Міністерство охорони здоров'я України* : веб-сайт. URL: <https://moz.gov.ua/uk/jak-pereviriti-medichnij-visnovok-timchasovoi-nepracezdatnosti-i-elektronnij-likarnjanij> (дата звернення: 13.12.2024).

Тема 2.2. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання

Питання

1. Поняття «професійного захворювання», «професійного отруєння», «нещасного випадку на виробництві».
2. Порядок розслідування нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.
3. Особливості розслідування нещасних випадків на виробництві під час війни.
4. Види страхових виплат особам, які постраждали від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання:

а) щомісячна страхова виплата;

б) страхова виплата в установлених випадках одноразової допомоги потерпілому (членам його сім'ї та особам, які перебували на утриманні померлого);

в) страхова виплата дитині, яка народилася з інвалідністю внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання її матері під час вагітності;

г) страхові витрати на професійну реабілітацію та соціальну допомогу;

д) допомога по тимчасовій непрацездатності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання.

5. Порядок здійснення страхових виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.

6. Особливості здійснення страхових виплат особам, що виїхали за межі України на постійне місце проживання.

Завдання

Завдання 1

Підготуйте таблицю або схему «Порядок розслідування нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань».

Завдання 2

Здійсніть аналіз судової практики у справах щодо здійснення страхових виплат особам, які постраждали від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання за 2022-2025 роки (не менше п'яти судових рішень).

Задачі

Задача 1

1 травня 2023 року о 16.50 год. під час виконання Горбачем В.В. посадових обов'язків стався нещасний випадок, внаслідок якого він отримав травму. За наслідками розслідування спеціальною комісією нещасний випадок одноголосно визнано пов'язаним з виробництвом та складено акт від 09.08.2023 р. за формою Н-1/П. 24.10.2023 р. Черкаською обласною МСЕК № 2 Горбачу В.В. встановлено 3 групи інвалідності, 50 % втрати працездатності внаслідок трудового каліцтва, безтерміново. 26.12.2023 р. Горбач В.В. звернувся до Головного управління Пенсійного фонду у Черкаській області із заявою про призначення страхових виплат у зв'язку з нещасним випадком на виробництві. Проте постановою від 02.01.2024 р. № 23001-51215348 йому було відмовлено у призначенні щомісячної страхової виплати, оскільки Акт від 09.08.2023 р. за формою Н-1/П не відповідає вимогам Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві від 17.09.2019 р. № 337. Не погоджуючись з такою відмовою, Горбач В.В. звернувся в суд з позовом.

Під час судового засідання було встановлено наступне: за висновками вказаного акту, керуючись п.34 Порядку № 337, спеціальна комісія шляхом проведеного голосування одноголосно вирішила, що нещасний випадок який стався з позивачем, пов'язаний з виробництвом. Вказаний акт підписаний головою комісії та 4 членами. У наданій суду копії акту відсутній підпис члена комісії П.М. Васильєва. Разом з тим, з огляду на приписи п.п.33, 34 Порядку №337, рішення, що нещасний випадок який стався з позивачем, пов'язаний з виробництвом, прийняте за наявності кворуму та є правомірним. Крім того, вказаний акт від 09.08.2023 р. затверджений начальником Центрального міжрегіонального управління Державної служби з питань праці Р.І. Семчуком.

Проаналізуйте дану ситуацію. Визначте чи є підстави для задоволення позовних вимог. Відповідь аргументуйте.

Задача 2

З 08 години до 10 години 30 хвилин, до моменту ракетного обстрілу, громадянка Кравець Л.Д. виконувала свої посадові обов'язки оператора комп'ютерного набору, знаходилась у кабінеті на третьому поверсі, вносила медичну документацію в комп'ютер. О 10 год. 30 хв. внаслідок ракетного обстрілу стався вибух, повітряної тривоги оголошено не було. У перші хвилини після вибуху в приміщенні нічого не було видно, сходи на третій поверх були завалені. З першого по третій поверх в центрі будівлі, де знаходився кабінет Кравець Л.Д., з'явилася вирва, там нічого не залишилось, тіло Кравець на місці події не знайдено, а рештки тіла, які були виявлені після розбирання уламків будівлі, передані для ідентифікації постраждалої особи до Комунального закладу Дніпропетровське обласне бюро судово-медичної експертизи. Відповідно до медичного висновку КЗ Дніпропетровське обласне бюро судово-медичної експертизи, фрагменти тіла людини за даними молекулярно-генетичної експертизи №1918/2538 від 12.10.2023 р., належать одній особі та ідентифіковані як гр. Кравець Л.Д. Причиною смерті стала вибухова травма з грубим порушенням анатомічної цілісності тіла та його фрагментацією. Вид події та причини настання нещасного випадку, шкідливі або небезпечні фактори. Вид події: неоголошена війна. Відповідно до висновку комісії, нещасний випадок, який стався з оператором комп'ютерного набору, вважати пов'язаним з виробництвом і таким, що підлягає обліку зі складанням акта за формою Н-111.

16 листопада 2023 року син Кравець звернувся до Головного управління Пенсійного фонду України в Дніпропетровській області із заявою про призначення страхової виплати, а саме: одноразової допомоги його сім'ї у сумі, що дорівнює сорока розмірам мінімальної заробітної плати, встановленої законом на день настання права на страхову

виплату. Головне управління ПФУ в Дніпропетровській області листом від 12.01.2024 р. №0400-010315-8/7642 повідомило сина Кравець про те, що відповідно до Сімейного кодексу України сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Відповідно до пункту 1 статті зазначеного кодексу правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття, яке настає у вісімнадцять років. На момент нещасного випадку та складання акта розслідування нещасного випадку за встановленою формою вік заявника складав 40 повних років. А тому відсутні підстави для виплати такої страхової виплати.

Проаналізуйте ситуацію. Визначте, чи є позиція Головного управління Пенсійного Фонду в Дніпропетровській області правомірною. Відповідь аргументуйте.

Задача 3

Актом розслідування хронічного професійного захворювання № 8 від 22.10.2007 року громадянину Копельнику Р.К. встановлено основний діагноз: сидеросилікоз першої стадії (ускладнений хронічним обструктивним захворюванням легень першої-другої стадії) ЛН-другого ст. J60.0. У зв'язку з цим йому встановлено третю групу інвалідності безстроково та ступінь втрати професійної працездатності 60% з 12.08.2009 року. 07.07.2024 року Копельник помер, факт смерті підтверджено свідоцтвом про смерть від 07.07.2024 року.

Випискою з протоколу патологоанатомічного дослідження № 172, зазначено клініко-патологоанатомічний епікриз: на підставі даних патологоанатомічного дослідження та даних меддокументації (амбулаторна карта) вважаю, що основним захворюванням померлого є абсцес легені. Перебіг основного захворювання ускладнився розвитком перифокальної пневмонії. Явища інтоксикації зростали, що і призвело до смерті хворого.

Супутні захворювання сидеросілікоз (профзахворювання 2007р..) та полікістоз нирок сприяли настанню та посилили перебіг основного захворювання.

24.03.2024 року дружина померлого звернулася із запитом до Головного управління Пенсійного фонду України в Дніпропетровській області про надання направлення до медико-соціальної експертної комісії для розгляду документів щодо встановлення причинного зв'язку смерті її чоловіка з професійним захворюванням. У листі «Про розгляд звернення» № 11186-7361/В-01/8-0400/23 від 23.03.2024 року Головне управління Пенсійного фонду України в Дніпропетровській області зазначило, що серед функцій і завдань Пенсійного фонду в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування направлення запиту до медико-соціальної експертної комісії про встановлення причинного зв'язку смерті з професійним захворюванням відсутнє. Тобто Пенсійний фонд не уповноважений надавати такі направлення.

Проаналізуйте дану ситуацію. Визначте, чи є дії Головного управління Пенсійного фонду України в Дніпропетровській області правомірними? На які види страхових виплат має право дружина померлого? Опрацюйте Інструкцію про встановлення причинного зв'язку смерті з професійним захворюванням (отруєнням) або трудовим каліцтвом, затверджену Наказом Міністерства охорони здоров'я України № 606 від 15.11.2005 року.

Нормативні акти:

1. Конвенція 1981 року про безпеку й гігієну праці та виробниче середовище № 155. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_050#Text (дата звернення: 02.12.2024).
2. Конституція України від 28 червня 1996 року. Верховна

- Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 11.01.2024).
3. Порядок здійснення страхових виплат, призначених у зв'язку з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням, які спричинили втрату працездатності, особам, що виїхали за межі України: постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.2001 р. № 988. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.12.2024).
  4. Про внесення змін до Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві : постанова Кабінету Міністрів України від 20 січня 2023 р. № 59. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/59-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.12.2024).
  5. Про затвердження Інструкції про встановлення причинного зв'язку смерті з професійним захворюванням (отруєнням) або трудовим каліцтвом: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 15.11.2005 р. № 606 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1455-05#Text> (дата звернення: 10.12.2024).
  6. Про затвердження переліку професійних захворювань: постанова Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2000 р. № 1662. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1662-2000-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.12.2024).
  7. Про затвердження Порядку здійснення страхових виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності: постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1467. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.12.2024).

8. Про затвердження Порядку призначення, перерахування та здійснення страхових виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності : постанова Правління Пенсійного Фонду України від 26.01.2024 р. № 4-1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0353-24#Text> (дата звернення: 03.12.2024).
9. Про затвердження Порядку проведення витрат на поховання у разі смерті потерпілого від нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання : постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1468. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1468-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.12.2024).
10. Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві : постанова Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 337. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.12.2024).
11. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення: 02.12.2024).
12. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text> (дата звернення: 01.12.2024).
13. Рішення Конституційного Суду України від 8 жовтня 2008 року № 20-рп/2008 у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень підпункту „б" підпункту 4 пункту 3 статті 7 Закону України «Про страхові тарифи

на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-08#Text> (дата звернення: 01.12.2024).

Література:

1. Безуглий В., Загірняк Д.М., Шаповал Л.П. Соціальне страхування : навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 368 с.
2. Внукова Н., Кузьмінчук Н. Соціальне страхування. Кредитно-модульний курс. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 412 с.
3. Квасницька Р.С., Доценко І.О. Соціальне страхування: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Друкарня «Рута», 2019. 355 с.
4. Конопліна Ю.С. Система соціального страхування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Монографія. 2023. 264 с.
5. Соціальне страхування : навч. посіб. / Т. І. Стецюк, О. В. Димніч, О. В. Мурашко ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. Київ : КНЕУ, 2023. 167 с.
6. Burka A. Social security of people having been harmed as a result of an accident at work and occupational disease in the United Kingdom, Norway, Sweden, Denmark, Finland. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6 (volume 3). P. 14-18.
7. Бурка А. В. Санаторно-курортне лікування осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві чи професійного захворювання. *Юридична наука нового часу: традиції та вектори розвитку*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 7 березня 2019 р.) Одеса, 2019. С. 43-46.

8. Бурка А.В. Соціальне забезпечення осіб, які постраждали внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання: монографія. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім Ю. Федьковича, 2021. 256 с.
9. Гаврилова О.О. Міжнародні стандарти у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. *Соціологія права*. № 4. 2019. С.12-16.
10. Зімін М.В. Щодо поняття потерпілого за законодавством України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. *Право і суспільство*. № 1. 2021. С.86-92.
11. Мітїна Н. Б., Герасюк І. С. Дослідження сучасного стану страхування від нещасного випадку та професійних захворювань в Україні. *Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури*. № 4 (267-268). 2020. С.74-81.
12. Особливості оплати листків непрацездатності внаслідок нещасного випадку на виробництві та профзахворювання. *Пенсійний фонд України* : веб-сайт. URL: <https://www.pfu.gov.ua/vn/406616-osoblyvosti-oplaty-lystktiv-nepratsezdatnosti-vnaslidok-neshhasnogo-vypadku-na-vyrobnytstvi-ta-profzahvoryuvannya/> (дата звернення: 15.12.2024).
13. Синчук, С. М., Амелічева, Л. П. Відшкодування моральної шкоди працівникам, потерпілим від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. *Академічні візії*. № 14. 2022. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/163> (дата звернення: 13.12.2024).
14. Соловійов О. В. Поняття й ознаки нещасного випадку на виробництві як страхового випадку в соціальному страхуванні. *Порівняльно-аналітичне право*. № 5. 2018. С. 172-176.

15. Соловийов О. В. Правові принципи соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. *Право та інновації*. № 3 (31). 2020. С. 83-89.
16. Соловийов О.В. Правовий статус страхувальника у загальнообов'язковому державному соціальному страхуванні від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. *Наукові записки. Серія: Право*. № 9. 2020. С. 43-50.
17. Соловийов О.В. Розвиток правових механізмів захисту постраждалих від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання у країнах Західної Європи. *Наукові записки. Серія: Право*. № 11. 2021. С. 39-46.
18. Сорока О. П., Сорока О. П. Поняття та ознаки соціального страхування від нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві. *Трибуна молодого вченого*. 2020. С. 363-368.
19. Суд не наділений повноваженнями щодо визнання нещасного випадку таким, що пов'язаний з виробництвом, а може лише перевіряти правильність встановлення такого факту уповноваженими на те органами – ВП ВС. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1628042/> (дата звернення: 24.12.2024).

Тема 2.3. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття

Питання

1. Безробіття як соціально-економічна проблема.
2. Перелік осіб, які можуть набути статус безробітного.
3. Порядок набуття статусу безробітного.
4. Допомога по безробіттю: підстави надання, розмір.
5. Підстави для відкладення та скорочення виплати допомоги по безробіттю.

6. Підстави для припинення та поновлення виплати допомоги по безробіттю.

7. Алгоритм надання допомоги на поховання безробітного.

Завдання

Завдання 1

Підготуйте доповідь на тему: «Безробіття як соціально-економічна проблема національного та міжнародного рівнів»

Завдання 2

Проаналізуйте види і порядок надання соціальних послуг безробітним. Результати дослідження викладіть у вигляді схем або таблиці.

Задачі

Задача 1

27.06.2022 року Кушнір О.А. звернувся до центру зайнятості із заявою про надання статусу безробітного та із заявою про призначення виплати допомоги по безробіттю. Відповідно до відомостей, указаних у персональній картці № 045022062100017, Кушніру О.А. з 21.09.2022 року надано статус безробітного на підставі ч. 1 ст. 43 Закону України «Про зайнятість населення» та призначено виплату допомоги по безробіттю по 17.06.2023 року на 270 календарних днів. 28.11.2022 року позивачеві припинено виплату допомоги відповідно до п. 3-3 розділу VIII Прикінцевих положень Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття». Оскільки 29.10.2022 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування служби зайнятості, соціального страхування на випадок безробіття,

сприяння продуктивній зайнятості населення, у тому числі молоді, та впровадження нових активних програм на ринку праці», яким були внесені зміни до пункту розділу VIII Прикінцевих положень Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття».

Проаналізуйте ситуацію. Визначте, чи були дії центру зайнятості правомірними? Чи матиме право Кушнір О.А. на отримання допомоги по безробіттю у випадку призначення йому пенсії за віком?

Задача 2

Журиков К.В. у період часу з жовтня 2017 року по серпень 2018 року та з листопада 2019 року по вересень 2020 року перебував на обліку в Криворізькому міськрайонному центрі зайнятості як безробітний та отримував допомогу по безробіттю відповідно до ч. 2, 4 ст. 22 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття». 23.08.2023 року він звернувся до Фонду (правління) Державної служби зайнятості з метою виплати допомоги по безробіттю на рівні прожиткового мінімуму.

Листом Державного центру зайнятості від 08.09.2023 року № 33/1511/5797-23 надана відповідь на його звернення від 23.08.2023 року, в якій указано, що «...За даними Єдиної інформаційно-аналітичної системи Державної служби зайнятості він протягом 2017-2020 років двічі був зареєстрований як безробітний та отримував допомогу по безробіттю. В обох випадках, допомога по безробіттю призначалася у мінімальному розмірі, з причини того, що страховий стаж на дату реєстрації був менше 6 місяців (1 місяць у 2017 році та у 2019 році). З огляду на це, допомога по безробіттю призначалася у мінімальному розмірі. За період вищезазначених реєстрацій допомогу по безробіттю нараховано

та перераховано з розрахунку мінімальних розмірів, встановлених постановами правління Фонду. Тому, центр зайнятості не має права виплачувати допомогу по безробіттю в порядку та розмірі іншому, ніж передбачено Законом і постановами правління Фонду».

Визначте, чи правомірні вимоги Журикова К.В.? Чи має він право на допомогу по безробіттю в розмірі прожиткового мінімуму? Відповідь аргументуйте.

Задача 3

Гамаріна О.О. має статус ВПО. 29.07.2022 року вона звернулася до Луцького Міського Центру Зайнятості (нині Луцька філія ВОЦЗ) із заявами про надання статусу безробітної та про призначення допомоги по безробіттю. Того ж дня було прийнято рішення про надання статусу безробітної та, відповідно до частин першої, третьої, четвертої статті 22, частини першої статті 23 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» призначено допомогу по безробіттю. 17.08.2022 року, після надходження уточнюючих даних з Пенсійного фонду України, відповідно до частини четвертої статті 22, частини першої статті 23 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» прийнято рішення призначити виплату Гамариній О.О. допомоги по безробіттю, як застрахованій особі, з урахуванням страхового стажу понад 10 років у розмірі 70 % середньої заробітної плати (доходу) на 720 календарних днів, як особі передпенсійного віку з 29.07.2022 року, що підтверджується листом Луцької філії ВОЦЗ від 30.01.2024 року № 586/17.8/24 (а.с.10-11).

Листом від 30.01.2024 року № 586/17.8/24 у відповідь на звернення, Луцька філія ВОЦЗ повідомила Гамаріну О.О., що з

24.10.2023 року їй було припинено виплату допомоги по безробіттю відповідно до пункту 3-3 розділу VIII Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», оскільки станом на 23.10.2023 року, з моменту набрання чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування служби зайнятості, соціального страхування на випадок безробіття, сприяння продуктивній зайнятості населення, у тому числі молоді, та впровадження нових активних програм на ринку праці», строк виплати допомоги по безробіттю перевищував 360 календарних днів.

Визначте, чи правомірно було припинено виплату допомоги по безробіттю? Відповідь аргументуйте.

Задача 4

06.06.2023 року Гордієнку А.А. надано статус безробітного та розпочато виплату допомоги по безробіттю Дністровською філією Чернівецького обласного центру зайнятості. Згодом Гордієнко помер, у зв'язку з чим центром зайнятості 08.08.2023 року прийнято рішення про припинення реєстрації та виплати допомоги по безробіттю з 04.08.2023 року.

08.08.2023 року син Гордієнка А.А. звернувся із заявою до Дністровської філії Чернівецького обласного центру зайнятості щодо отримання виплати допомоги на поховання та недоодержаної суми допомоги по безробіттю у зв'язку зі смертю батька. 14.08.2023 року Чернівецьким обласним центром зайнятості сину було здійснено виплату допомоги на поховання та недоодержаної суми допомоги по безробіттю у разі смерті безробітного. 12.09.2023 року син Гордієнка звернувся до Дністровської філії Чернівецького обласного центру зайнятості із заявою про здійснення перерахунку допомоги по безробіттю.

25.09.2023 року Дністровська філія Чернівецького

обласного центру зайнятості листом №295/2402-23 повідомила сина Гордієнка про неможливість здійснити перерахунок допомоги по безробіттю у зв'язку з відсутністю даних про сплату єдиного соціального внеску роботодавцем у Державному реєстрі загальнообов'язкового державного соціального страхування за червень та липень 2023 року. Крім цього, вказано, що перерахунок допомоги по безробіттю в разі припинення реєстрації безробітного здійснюється за заявою особи.

Визначте, чи правомірні дії Дністровської філії Чернівецького обласного центру зайнятості? Який порядок та підстави перерахунку допомоги по безробіттю?

Задача 5

Зінькова В.В. звернулась до Департаменту соціальної політики Чернівецької міської ради із заявою від 17.11.2023 року про надання допомоги на поховання її брата. У поданій заяві зазначено, що брат помер у м. Херсон, останнім часом ніде не працював. Факт смерті підтверджено свідоцтвом про смерть, про що внесено запис у Державний реєстр актів цивільного стану громадян про смерть для отримання допомоги на поховання. Довідкою від 18.10.2023 року № 3632 підтверджено, що він не перебував на обліку в міських та районних філіях Чернівецького обласного центру зайнятості як безробітний станом на 27.09.2023 рік. Згідно довідки від 28.11.2022 року № 7726-5002351838 брата Зінькової В.В. взято на облік як внутрішньо переміщену особу (ВПО), зареєстроване місце проживання – м. Херсон, фактичне місце проживання – м.Чернівці.

За наслідками розгляду заяви Департаментом соціальної політики Чернівецької міської ради надано відповідь від 17.11.2023 року № Г-4858/21/07/05, у якій зазначено, що

оскільки останнє місце проживання та смерті брата Зінькової В.В., згідно зі свідоцтвом про смерть і витягом з Державного реєстру актів цивільного стану громадян про смерть, для отримання допомоги на поховання, вказане м. Херсон, Херсонської області, надати матеріальну допомогу на його поховання за рахунок коштів бюджету Чернівецької міської територіальної громади не має законних підстав.

Проаналізуйте Порядок надання допомоги на поховання деяких категорій осіб виконавцю волевиявлення померлого або особі, яка зобов'язалася поховати померлого, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 року № 99. Визначте, чи не були порушенні права Зінькової В.В.

Нормативні акти:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Верховна Рада України. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua) (дата звернення: 11.01.2021).
2. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02.03.2000 р. № 1533-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text> (дата звернення: 06.12.2024).
3. Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю: Закон України від 16.11.2000 р. № 2109-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2109-14#Text> (дата звернення: 04.12.2024).
4. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю : Закон України від 18.05.2004 р. № 1727-IV. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1727-15#Text> (дата звернення: 03.12.2024).
5. Про затвердження Порядку реєстрації, перереєстрації зареєстрованих безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу: постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2023 р. № 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/446-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.12.2024).
  6. Про обчислення середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням: постанова Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2001 р. № 1266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1266-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.12.2024).
  7. Про затвердження Інструкції про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непридатність громадян: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 13 листопада 2001 р. № 455. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1005-01#Text> (дата звернення: 04.12.2024).
  8. Про особливості реалізації державної політики у сферах зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час воєнного стану та після його припинення або скасування: постанова Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 735. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/735-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.12.2024).
  9. Про особливості реалізації державної політики у сферах зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час

- воєнного стану та після його припинення або скасування : постанова Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 735. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/735-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.12.2024).
10. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 02.12.2024).
11. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (дата звернення: 07.12.2024).

Література:

1. Безуглий В., Загірняк Д.М., Шаповал Л.П. Соціальне страхування : навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 368 с.
2. Внукова Н., Кузьмінчук Н. Соціальне страхування. Кредитно-модульний курс. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 412 с.
3. Квасницька Р.С., Доценко І.О. Соціальне страхування: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Друкарня «Рута», 2019. 355 с.
4. Конопліна Ю.С. Система соціального страхування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Монографія. 2023. 264 с.
5. Соціальне страхування : навч. посіб. / Т. І. Стецюк, О. В. Димніч, О. В. Мурашко ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. Київ : КНЕУ, 2023. 167 с.

6. Бурка А.В., Боднарук М.І. Безробіття в Україні та зміна кон'юнктури ринків праці у Європі. *Правові виклики сучасності : законодавче реагування на геополітичні й історичні проблеми* : Матеріали III Міжнар. наук.-практ. онлайн конф. (Чернівці, 6 грудня 2022 року) / [редкол.: Н.Д. Гетьманцева (голова), О.В. Кіряк (відпов. секр.) та ін.]. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. С. 104-106.
7. Бурка А.В., Боднарук М.І. Допомога по безробіттю : правовий аналіз реформ, здійснених в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 219-222.
8. Бурка А.В., Боднарук М.І. Правовий аналіз компенсацій роботодавцям за сприяння зайнятості та стимулювання працевлаштування зареєстрованих безробітних. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 228-231. (Фахове видання).
9. Бурка А.В., Боднарук М.І. Програми працевлаштування осіб похилого віку: міжнародний досвід та Україна. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. Том 35 (74) № 1. 2024. С. 62-66.
10. Гапочка В. М. До питання об'єкта правовідносин із загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право*. Т. 1. Вип. 79. 2023. С. 298-303.
11. Мокрицька Н. П. Процедура реалізації права на участь у громадських роботах в системі соціального страхування на випадок безробіття. *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право*. Т.1. Вип. 76. 2023. С. 243-249.
12. Петрушка О.В. Іноземний досвід фінансового

- забезпечення громадян на випадок безробіття. *Економіка. Фінанси. Право.* № 10. 2020. С.23-26.
13. Ростовська Ю. В. Співвідношення соціальної допомоги, виплачуваної по безробіттю та прожиткового мінімуму громадян. *Актуальні проблеми приватного та публічного права* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 92-річчю з дня народж. чл.-кор. НАПрН України, акад. Міжнар. кадр. акад., Заслуж. діяча науки України, д-ра юрид. наук, проф. Процевського О. І., Харків, 2 квіт. 2021 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2021. С. 246–249.
14. Шандар А. Аналіз динаміки виплат допомоги по безробіттю в Україні. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації* : зб. наук. пр. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 30 листоп. 2023 р. / Ун-т Г. Сковороди в Переяславі, Рада молод. учених ун-ту ; [редкол.: Коцур В. П. (голов. ред.) та ін.]. Переяслав, 2023. Вип. 99. С. 33–36.

Тема 2.4. Пенсійне страхування

Питання

1. Загальна характеристика структури та функціонування пенсійної системи України.
2. Пенсія за віком.
3. Пенсія по інвалідності.
4. Пенсія у зв'язку із втратою годувальника.
5. Пенсія за вислугу років.
6. Система недержавного пенсійного забезпечення.

Завдання

Завдання 1

Визначте особливості пенсійного забезпечення прокурорів, суддів і державних службовців.

Завдання 2

Підготуйте презентацію на тему «Пенсійне забезпечення військовослужбовців»

Завдання 3

Проаналізуйте та порівняйте законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо накопичувальної професійної пенсійної системи» від 19.11.2020 р. № 4408 і проект Закону України від 17.04.2023 р. № 9212 «Про накопичувальне пенсійне забезпечення».

Задачі

Задача 1

Квіткова О.Л. є дружиною Квіткова Р.К., що підтверджується свідоцтвом про укладення шлюбу, та отримує пенсію за віком відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Згідно свідоцтва про смерть серії від 27.12.2023 року Квітко Р.К. помер. Відповідно до довідки Пасічнянської сільської ради Надвірнянського району Івано-Франківської області від 28.02.2024 року Квіткова О.Л. була на забезпеченні свого чоловіка та на день його смерті проживали разом і вели спільне господарство. 31.08.2024 року Квіткова О.Л. звернулася до Управління Пенсійного фонду України із заявою про переведення її на пенсію у зв'язку з втратою годувальника.

За результатами розгляду заяви за принципом екстериторіальності, Головним управлінням Пенсійного фонду України в Донецькій області прийнято рішення від 08.09.2023 року № 092350002064 про відмову у переведенні на пенсію по втраті годувальника, у зв'язку з відсутністю підстав для зарахування стажу на території росії, згідно довідок виданих

державою агресором, оскільки з 01.01.2023 року росія призупинила участь в Угоді про гарантії прав громадян держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав у галузі пенсійного забезпечення від 13.03.1992 року. Відтак після переведення основний розмір пенсії у зв'язку з втратою годувальника буде меншим, ніж розмір пенсії Квіткової О.Л., що є недоцільним.

Проаналізуйте дану ситуацію. Чи були порушені права Квіткової О.Л. діями Головного управління Пенсійного Фонду України в Донецькій області? Відповідь аргументуйте.

Задача 2

Згідно з посвідченням, Головка Л.Л. має право на пільги, встановлені законодавством України для ветеранів війни учасників бойових дій. Випискою з акта огляду МСЕК до довідки серії 12 ААГ № 417515 підтверджується, що йому з 02.10.2023 року встановлена II група інвалідності. 13.03.2024 року Головка Л.Л. звернувся до Головного управління Пенсійного фонду України у Черкаській області із заявою, в якій просив призначити йому пенсію по інвалідності. Заява прийнята 13.03.2024 року і зареєстрована за № 385. Згідно з перерахунком пенсії станом на 24.05.2024 року Головку Л.Л. з 13.03.2024 року призначена пенсія по інвалідності відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та 23.05.2024 року вона перерахована. 24.06.2024 року Головка Л.Л. через веб-портал електронних послуг Пенсійного фонду України звернувся із заявою, в якій зазначив, що 29.04.2024 року звернувся із заявою про призначення пенсії по інвалідності з часу встановлення йому II групи інвалідності, а саме з 02.10.2023 року. Вказав, що 06.05.2024 року зазначено статус виконання його заяви, як призначено. Тому просив повідомити терміни і суму виплати недоотриманої пенсії з 02.10.2023 року.

Листом від 19.07.2024 року Головним управлінням Пенсійного фонду в Черкаській області повідомило Головка Л.Л., що пенсія по інвалідності особам з інвалідністю 2 групи

призначається у розмірі 90% пенсії за віком, обчисленої відповідно до ст.ст. 27, 28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Оскільки звернення за призначенням пенсії по інвалідності відбулося пізніше трьох місяців з дня встановлення інвалідності, пенсію позивачу призначено із дати подання заяви, а саме з 13.03.2024 року. Підстави для призначення пенсії по інвалідності з 02.10.2023 року відсутні.

Визначте, чи не були порушені норми законодавства. Який порядок призначення пенсії по інвалідності?

Задача 3

Присунько А.В. відповідно до довідки від 09.08.2018 року № 0000594504 як внутрішньо переміщена особа (АР Крим), перебуває на обліку в Головному управлінні Пенсійного фонду України в місті Києві з 01.11.2018 року та отримувала пенсію за віком як учасник ліквідації наслідків на ЧАЕС в 1986 р. (2 кат.), розраховану відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», призначену з 15.03.2002 року. 24.11.2020 року чоловік Присунько А.В. помер. 27.09.2021 року Присунько звернулась до Головного управління Пенсійного фонду України в місті Київ із заявою про перехід на інший вид пенсії в разі втрати годувальника. Проте отримала відмову у призначенні пенсії у зв'язку із втратою годувальника, мотивуючи відмову недостатністю документів, які б підтверджували факт перебування на утриманні чоловіка. Присунько звернулась до Деснянського районного суду м. Києва із заявою про встановлення факту перебування на повному утриманні чоловіка. 05 травня 2024 року Деснянським районним судом м. Києва у справі №754/18228/24 було заяву задоволено, встановлено факт, що має юридичне значення, а саме те, що Присунько, спільно, на момент смерті, проживала з чоловіком, перебувала на повному утриманні чоловіка, рішення набрало законної сили 14.06.2024 року. 16.06.2024 року Присунько звернулась до Головного управління Пенсійного фонду України

в місті Київ з заявою про переведення на пенсію по втраті годувальника за померлим чоловіком, до якої додала рішення Деснянського районного суду м. Києва у справі №754/18228/24. На підставі вказаної заяви Присунько з 16.06.2024 було проведено перехід на пенсію в разі втрати годувальника.

Проте Присунько вважає, що пенсія у зв'язку із втратою годувальника має бути призначена враховуючи дату первинного звернення, із врахуванням п. 3 ч. 1 ст. 45 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», а не з дати повторного звернення.

Визначте, чи не були права Присунько А.В. порушені? Відповідь аргументуйте. З'ясуйте, чи має значення той факт, що Присунько звернулася із заявою про перехід на інший вид пенсії, а не про призначення пенсії (вперше).

Задача 4

Кодрян М.М. є учасником ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та має статус особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи – ліквідатора наслідків аварії на Чорнобильській АЕС 2 категорії. У серпні 2012 року Кодрян М.М., досягнувши віку 50 років, звернувся за призначенням пенсії за віком як ліквідатору наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. Протоколом УПФУ в м. Олександрії та Олександрійському районі Кіровоградської області № 1061 від 10.09.2012 року йому з 21.05.2012 року призначено пенсію за віком відповідно до статей 27, 28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». На час призначення пенсії страховий стаж позивача складав 31 рік 10 місяців 28 днів. У зв'язку з працевлаштуванням Кодрян М.М. у 2012 - 2022 роках його страховий стаж зріс до 42 років 1 місяця 25 днів. У жовтні 2023 року Кодрян М.М. поштою направив до ГУ ПФУ в Кіровоградській області заяву від 30.10.2023 року про призначення/перерахунок пенсії, у якій просив перевести його на пенсію за віком з дати подання цієї заяви та під час призначення пенсії за віком застосувати показник середньої заробітної плати по Україні, з якої сплачено страхові внески, за

2020, 2021, 2022 роки згідно із Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

ГУ ПФУ в Кіровоградській області надало відповідь від 06.11.2023 року на це звернення, у якій повідомило про показники проіндексованої середньої заробітної плати (доходу) в Україні, враховані при обчисленні його пенсії за віком у 2023 році, та вказав, що пенсія за віком перерахована та виплачується відповідно до чинного законодавства, а підстав для перепризначення йому пенсії за віком немає.

Визначте, чи були дії Головного управління Пенсійного фонду України в Кіровоградській області правомірними. Який порядок перерахунку пенсії?

Нормативні акти:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року Верховна Рада України. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua) (дата звернення: 11.01.2021).
2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення: 08.12.2024).
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій: Закон України від 03.10.2017 р. № 2148-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2148-19#Text> (дата звернення: 08.12.2024).
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення пенсійного законодавства: Закон України від 15.02.2022 р. № 2040-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2040-20#top> (дата звернення: 23.12.2024).
5. Про додаткові заходи соціального захисту пенсіонерів у 2021 році : постанова Кабінету Міністрів України від 22 лютого 2021 р. № 127. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/127-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.12.2024).

6. Щодо обчислення страхового страху: лист Пенсійного Фонду України від 16.03.2017 р. № 7918/02-12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v7918572-17#Text> (дата звернення: 21.12.2024).
7. Система недержавного пенсійного забезпечення: роз'яснення Міністерства юстиції України від 13.06.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0022323-12#Text> (дата звернення: 24.12.2024).
8. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 09.04.1992 р. № 2262-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text> (дата звернення: 20.12.2024).
9. Про затвердження Порядку подання та оформлення документів для призначення(перерахунку) пенсій відповідно до Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб": постанова Правління Пенсійного фонду України від 30 січня 2007 р. № 3-1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0135-07#Text> (дата звернення: 23.12.2024).
10. Про затвердження Порядку розгляду скарг на рішення органів Пенсійного фонду України щодо пенсійного забезпечення: постанова Правління Пенсійного фонду України від 12 жовтня 2007 р. № 18-6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1241-07#Text> (дата звернення: 13.12.2024).
11. Про затвердження Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»: постанова Правління Пенсійного фонду України від 25 листопада 2005 р. № 22-1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1566-05#Text> (дата звернення: 14.12.2024).
12. Про удосконалення порядку розгляду скарг громадян на рішення органів Пенсійного фонду України щодо пенсійного забезпечення: постанова Правління

- Пенсійного фонду України від 24 грудня 2009 р. № 18-6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0095-10#Text> (дата звернення: 27.12.2024).
13. Про затвердження Порядку підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній: постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1993 р. № 637. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637-93-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.12.2024).
  14. Про перелік закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту і посад, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років: постанова Кабінету Міністрів України від 04 листопада 1993 р. № 909. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/909-93-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.12.2024).
  15. Про внесення змін до Переліку закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту і посад, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років: постанова Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2002 р. № 1436. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1436-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.12.2024).
  16. Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах: постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 461. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/461-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.12.2024).
  17. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 05.11.1991 р. № 1788-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text> (дата звернення: 01.12.2024).
  18. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України від 09.07.2003 р. № 1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text> (дата звернення: 09.12.2024).

Література:

1. Безуглий В., Загірняк Д.М., Шаповал Л.П. Соціальне страхування : навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 368 с.
2. Внукова Н., Кузьмінчук Н. Соціальне страхування. Кредитно-модульний курс. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 412 с.
3. Квасницька Р.С., Доценко І.О. Соціальне страхування: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Друкарня «Рута», 2019. 355 с.
4. Конопліна Ю.С. Система соціального страхування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Монографія. 2023. 264 с.
5. Соціальне страхування : навч. посіб. / Т. І. Стецюк, О. В. Димніч, О. В. Мурашко ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. Київ : КНЕУ, 2023. 167 с.
6. Бойко О. Пенсійна реформа: як будуть виплачувати та індексувати пенсії в Україні. 2023. URL: <https://suspilne.media/369610-nakopicuvalna-pensia-ta-indeksacia-socialnih-viplat-so-vidomo/> (дата звернення: 20.12.2024).
7. Бондаренко Н.В., Власюк С.А., Підпригора С.М. Переваги та недоліки недержавного пенсійного страхування в Україні. Гармонійний розвиток економіки України в умовах трансформаційних перетворень : колект. моногр. / Під ред. д.е.н., проф. О.О. Непочатенко. Умань: Видавець «Сочінський», 2021. 157 с.
8. Виговська В. Сучасні проблеми розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Проблеми і перспективи економіки та управління. *Фінансові ресурси: проблеми формування та використання*. № 4 (24). 2020. С. 170–178.
9. Грабовська Г., Заїка В. Накопичувальна пенсійна система як складова недержавного пенсійного фонду.

- Молодий вчений*. № 1 (77). 2020. С. 21-25.
10. Дзямулич М., Чиж Н. Особливості функціонування системи недержавних страхових пенсійних фондів в Україні. *Економічний форум*. № 1. 2020. С. 135–140.
  11. Дробот Я., Резніченко Н. Проблеми та напрямки реформування пенсійної системи в Україні. *Фінансовий простір*. № 1 (21). 2016. С. 63–66.
  12. Коваль Олександр Пилипович. Перспективи запровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи (II рівень). *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Вип. 19. 2021. С.26-33.
  13. Козак Т. Тенденції розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Теорія та практика публічного управління та адміністрування у XXI сторіччі: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції*. Київ, 2019. С. 123–125.
  14. Крушинська А., Кравець І. Недержавне пенсійне страхування як перспективний напрям соціальної політики України. *University Scientific Notes*. № 1-2. 2022. С. 85-86.
  15. Кулікова Є. О. Розвиток недержавного пенсійного страхування в Україні. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво. № 1. 2018. С. 79-85.
  16. Липко Н. Аналіз сучасного стану пенсійної системи України та пошук шляхів її реформування. *Економіка та суспільство*. Вип. 51. 2023. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-44> (дата звернення: 21.12.2024).
  17. Лояк Л. Пенсійне забезпечення в Україні: сучасні реалії та Європейський досвід. *Науковий вісник ІФНТУНГ*. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості. № 2 (18). 2018. С. 34–42.
  18. Марич М., Шупер А. Перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Економіка та суспільство*. № 31. 2021. № 31.

19. Мірошник Р., Біська К. Проблеми впровадження пенсійного страхування в Україні. *Економіка та суспільство*. Вип. 48. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2249/2172> (дата звернення: 21.12.2024).
20. Мохова Ю. Л., Писаренко Н. О. Стан та перспективи розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні. *Молодий вчений*. №1 (1). 2018. С. 468-472.

Тема 2.5. Медичне страхування

Питання

1. Поняття та значення загальнообов'язкового медичного страхування.
2. Моделі медичного страхування.
3. Розвиток та нормативне регулювання загальнообов'язкового медичного страхування в Україні.
4. Правовий аналіз існуючих законопроектів щодо запровадження обов'язкового медичного страхування в Україні.
5. Загальнообов'язкове медичне страхування в країнах Європейського Союзу.
6. Особливості функціонування медичного страхування в США.
7. Добровільне медичне страхування в Україні.

Завдання

Завдання 1

Порівняйте зарубіжний досвід функціонування системи загальнообов'язкового медичного страхування та поміркуйте над запитанням: «Яка з проаналізованих систем у тій чи іншій країні, могла б стати зразком для наслідування в Україні?». Відповідь аргументуйте.

Завдання 2

Підготуйте есе на тему «Основні перешкоди на шляху до впровадження загальнообов'язкового медичного страхування в Україні».

Нормативні акти:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року Верховна Рада України. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua) (дата звернення: 11.01.2021).
2. Основи законодавства України з охорони здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 10.12.2024).
3. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text> (дата звернення: 10.12.2024 р.)
4. Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування в Україні: проект Закону України від 02.08.2016 р. № 4981-2. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/jh3ud1ba> (дата звернення: 13.12.2024).
5. Про фінансове забезпечення охорони здоров'я та загальнообов'язкове медичне страхування в Україні : проект Закону № 3464 від 12.05.2020 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-finansove-zabezpechennya-okhoroni-zdorovya-ta-zagalnoobovyazkove-medichne-strakhuvannya-v-ukraini> (дата звернення: 16.12.2024).

Література:

1. Безуглий В., Загірняк Д.М., Шаповал Л.П. Соціальне страхування : навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 368 с.
2. Внукова Н., Кузьмінчук Н. Соціальне страхування. Кредитно-модульний курс. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 412 с.
3. Квасницька Р.С., Доценко І.О. Соціальне страхування: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Друкарня «Рута», 2019. 355 с.
4. Конопліна Ю.С. Система соціального страхування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Монографія. 2023. 264 с.

5. Соціальне страхування : навч. посіб. / Т. І. Стецюк, О. В. Димніч, О. В. Мурашко ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. Київ : КНЕУ, 2023. 167 с.
6. Барзилович А. Д. Впровадження обов'язкового медичного страхування в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. № 5-6. 2020. С. 109-114.
7. Борисюк О. В. Розвиток медичного страхування в Україні із використанням зарубіжного досвіду. *Регіональна економіка та управління*. № 1 (27). 2020 С. 45-49.
8. Гатаулліна Е. І. Тенденції розвитку добровільного медичного страхування в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Економічні науки». Том 2.28. 2018. С. 45-48.
9. Журавка О. С., Босак І. Л., Кубах Т. Г., Мордань Є. Ю. Аналіз та прогнозування розвитку ринку добровільного медичного страхування в Україні. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. № 2. 2022. С. 50-58.
10. Климук Н. Я. Особливості медичного страхування в Україні у сучасних умовах. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. № 1. 2021. С. 55-60.
11. Михайлюк М. В., Роман Т. А., Танчак Я. А. Сучасний стан добровільного медичного страхування в Україні. *Галицький економічний вісник*. Том 70.3. 2021. С. 79-88.
12. Онишко С. В. Особливості функціонування моделей фінансування медичного страхування. *Економічний вісник*. Серія: фінанси, облік, оподаткування. Вип. 3. 2019. С. 171-179.
13. Самошкіна І. Д. Становлення та розвиток медичного страхування в Україні. *Причорноморські економічні студії*. Вип. 54. 2020. С.187-192.
14. Стещенко, О. Медичне страхування в умовах пандемії. *Економіка та суспільство*. Вип. 25. 2021. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-13> (дата звернення: 13.12. 2024).
15. Третяк Д. Д. Сутність та соціально-економічне значення медичного страхування. *Інвестиції: практика та досвід*. № 12. 2019. С. 43-47.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Теоретико-правові основи права соціального страхування

Тема 1.1. Суть, принципи та роль права соціального страхування

Під час вивчення цієї теми варто звернути увагу на зміст поняття «соціального страхування», а саме, проаналізувати визначення, закріплені у статті 1 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та у статті 1 «Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування». Також треба наголосити на тому, що в теорії права соціального страхування існує велика кількість визначень соціального страхування, тому студентам доцільно із ними ознайомитися, проаналізувати та порівняти.

З'ясувавши зміст соціального страхування, потрібно розкрити його значення для забезпечення економічної стабільності, зменшення рівня бідності, соціальної згуртованості, здоров'я та благополуччя тощо. Також необхідно вказати, що у світовій практиці використовуються дві форми соціального страхування: 1) обов'язкове соціальне страхування є частиною обов'язкового державного страхування в межах чинного законодавства країни; 2) добровільне соціальне страхування є частиною добровільної страхової діяльності, яка належить до суспільного сектора особистого страхування. Між країнами можуть існувати значні відмінності у побудові та фінансуванні програм соціального страхування. Системи соціального страхування розрізняються за трьома режимами соціального забезпечення, в основі яких лежать принципи бісмаркської моделі, а саме: континентальний, скандинавський і англосаксонський типи.

Структура соціального страхування охоплює різноманітні інститути, політики та програми, спеціально розроблені для захисту осіб від економічних ризиків, пов'язаних із життєвими

подіями. Розуміння цих елементів дає змогу усвідомити, як мережі соціального захисту працюють у всьому світі.

Під час розгляду питання про становлення та розвиток соціального страхування потрібно здійснити історичний огляд зародження та подальшого розвитку соціального страхування у європейських країнах, таких як Франція, Німеччина, Великобританія, Італія, Австрія тощо. Також студенти можуть здійснити історичний аналіз розвитку соціального страхування і в інших країнах за власним вибором.

Щодо становлення і розвитку соціального страхування в Україні, то ретроспективний аналіз варто розпочати з періоду отримання незалежності, здійснити правовий аналіз базових нормативних актів, таких як: Концепція соціального забезпечення населення України; Закон України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»; Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності»; Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням», Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», Закону України «Про збір та облік єдиного соціального внеску», які заклали фундамент соціального страхування в Україні.

Під час розгляду питання про принципи соціального страхування потрібно розкрити зміст самого поняття «принцип права» та перейти до аналізу принципів, закріплених у статті 3 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування». Також варто звернути увагу, що, окрім законодавчо визначених, існують і доктринальні принципи соціального страхування. Тож необхідно коротко розкрити і їх зміст та порівняти із законодавчо визначеними.

Щодо функцій соціального страхування, то варто виділити компенсаційну, захисну, відтворювальну, структурну,

розподільчу, ризикову, заощаджувальну, резервну, превентивну, профілактичну, реабілітаційну, стабілізуючу, соціальну, контролюючу, політичну та розкрити зміст кожної з них.

Контрольні запитання та завдання

1. Розкрийте зміст поняття «соціальне страхування».
2. Яке значення соціального страхування у наш час?
3. Поміркуйте над питанням: «Чи змінилося значення соціального страхування крізь призму років?»
4. Охарактеризуйте розвиток соціального страхування за кордоном.
5. Визначте особливості становлення і розвитку соціального страхування в Україні.
6. З'ясуйте зміст законодавчо визначених принципів соціального страхування.
7. Які принципи соціального страхування існують у доктрині права соціального страхування?
8. Розкрийте зміст функцій соціального страхування.

Тема 1.2. Державне регулювання соціального страхування

Під час розгляду першого питання насамперед потрібно зазначити, що таке державне регулювання соціального страхування та яка його мета (формування та реалізація єдиної, злагодженої державної політики у цій сфері; забезпечення реалізації прав громадян на соціальний захист; моніторинг та контроль за дотриманням законодавства; створення умов для ефективного функціонування та розвитку системи загальнообов'язкового державного та недержавного соціального страхування тощо).

Потрібно наголосити на тому, що державне регулювання соціального страхування здійснюється за допомогою системи методів, таких як: економічних, адміністративних, правових.

Необхідно розкрити зміст цих методів і максимально детально їх охарактеризувати.

Розглядаючи питання про функції державного регулювання соціального страхування доречно виділити такі: цільову, стимулюючу, нормативну, контролюючу, розподільчу. Щодо суб'єктів державного регулювання соціального страхування, то необхідно зазначити про цілу систему органів, таких як: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство соціальної політики України, місцеві державні адміністрації, Пенсійний фонд України, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття тощо та коротко охарактеризувати їхню роль, повноваження у системі соціального страхування.

Важливе значення у формуванні державної політики соціального страхування відіграють державні соціальні стандарти, гарантії та нормативи. Тож необхідно проаналізувати Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії».

Державні соціальні стандарти – це встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій. Державні соціальні гарантії – встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму. Соціальні норми і нормативи – показники необхідного споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг та забезпечення освітніми, медичними, житлово-комунальними, соціально-культурними послугами.

Під час розгляду цього питання належить зазначити мету встановлення державних соціальних стандартів та нормативів,

їх види (державні соціальні стандарти у сфері доходів населення; державні соціальні нормативи у сфері надання соціальних послуг; державні соціальні нормативи у сфері житлово-комунального обслуговування; державні соціальні нормативи у сфері транспортного обслуговування та зв'язку; державні соціальні стандарти у сфері охорони здоров'я тощо).

Окрему увагу необхідно звернути на існуючий в Україні прожитковий мінімум, як базовий державний соціальний стандарт, а саме: його значення, порядок визначення та доцільність. Для цього також потрібно ознайомитися з Методикою визначення прожиткового мінімуму на одну особу та для осіб, які відносяться до основних соціальних і демографічних груп населення, яка затверджена наказом Мінпраці, Мінекономіки, Держкомстату від 17.05.2000 року № 109/95/157.

Контрольні запитання та завдання

1. Дайте визначення державного регулювання соціального страхування.
2. Розкрийте мету і значення державного регулювання соціального страхування.
3. Охарактеризуйте методи державного регулювання соціального страхування.
4. Перелічіть функції державного регулювання соціального страхування.
5. Перелічіть суб'єктів державного регулювання соціального страхування, їх правовий статус та повноваження.
6. Дайте визначення державних соціальних стандартів, гарантій та нормативів.
7. Яка мета встановлення державних соціальних стандартів, гарантій та нормативів?
8. Які ви знаєте види державних соціальних стандартів та нормативів?
9. Що таке прожитковий мінімум? Яке його значення та порядок визначення?

Тема 1.3. Зарубіжний досвід у сфері соціального страхування

Під час вивчення цієї теми потрібно ознайомитися із законодавством зарубіжних країн (країн Європейського Союзу, США, Азії, Африки) щодо основ соціального страхування, проаналізувати тенденції розвитку соціального страхування, здійснити порівняльно-правовий аналіз національної системи соціального страхування та системи соціального страхування зарубіжних країн.

До прикладу, нещодавні реформи в Європі зумовлені необхідністю забезпечення стійких та адаптованих систем соціального забезпечення з огляду на старіння населення. Багато реформ пов'язані з пенсійним страхуванням, деякі загальносистемні, а деякі зосереджені на другому рівні пенсій. Зі старінням населення були проведені реформи, спрямовані на підвищення пенсійного віку та стимулювання людей працювати довше. У той же час існують заходи, спрямовані на усунення гендерного розриву в пенсійному забезпеченні, і приклади ранніх пенсійних реформ, спрямованих на людей, які працюють на низькокваліфікованих або фізично важких роботах.

Уряди та інституції по всій Європі все більше відзначають підхід до соціального забезпечення та соціального страхування зокрема, що базується на життєвому циклі. Структура сім'ї та модель кар'єри змінюються, і соціальна безпека повинна підтримувати людей у нових обставинах і під час переходів між різними етапами їхнього життя.

Окрему увагу потрібно звернути на інновації та цифровізації. Зростаюча автоматизація процесів і використання штучного інтелекту знаменують трансформаційний стрибок для установ в оптимізації операцій соціального забезпечення та вдосконаленні процесів прийняття рішень. У міру того як надання послуг стає все більш і більш цифровим, увага також приділяється цифровому включенню, щоб переконатися, що користувачі мають як необхідний доступ, так і необхідні навички. З іншого боку, цифровізація – це не лише звернення до користувачів, а й зміна способу роботи установ соціального захисту, прийняття рішень і управління своїми обов'язками.

Під час розгляду питання про систему соціального страхування США потрібно звернути увагу, що хоча програми соціального страхування, які ми знаємо, є відносно новою установою, державна допомога для людей, чий дохід нижчі від федерального порогу бідності, має довгу історію, що походить від колоніальних часів у Північній Америці. Програми соціального страхування, які більшість американців визнали б сьогодні, були запроваджені в Сполучених Штатах у 1935 році, коли президент Франклін Д. Рузвельт підписав закон про соціальне забезпечення. Найбільш впізнаваними програмами соціального страхування, які зараз доступні в Сполучених Штатах, є соціальне забезпечення, додатковий дохід (SSI), Medicare, Medicaid і страхування на випадок безробіття.

Даючи загальну характеристику соціального страхування в країнах Азії, необхідно звернути увагу на такі країни як Японія, Індія, Китай. До прикладу, Китай має найбільшу систему соціального страхування у світі, яка охоплює майже 1,4 мільярда людей. У Китаї існує понад 8000 агентств соціального страхування на рівні округів і вище, з майже 180 000 співробітників, які щорічно здійснюють 1,99 мільярда індивідуальних операцій з надання послуг. Система соціального забезпечення Китаю складається з п'яти різних видів страхування, а також одного обов'язкового житлового фонду, а саме: пенсійного страхування, страхування на випадок безробіття, медичного страхування, страхування від травм на виробництві, страхування по вагітності та пологах.

Соціальне страхування в Японії складається з пенсійного забезпечення, медичної допомоги, компенсації на випадок безробіття та компенсації від нещасних випадків.

Система соціального забезпечення в Індії включає не тільки страхові внески в державні фонди (як у Китаї), але й одноразові зобов'язання роботодавця. Схеми соціального страхування Індії охоплюють такі види соціального страхування: Фонд забезпечення працівників (EPF); медичне страхування та медичні виплати; допомога по інвалідності; допомога по вагітності та пологах; національна пенсійна схема; страхування на випадок безробіття.

Що стосується соціального страхування у країнах Африки, то лише близько 10 відсотків населення застраховані, і в основному це державні службовці та ті працівники, які офіційно працевлаштовані. Програми соціального страхування у більшості випадків регулюються державою. Однак переважна більшість населення не може дозволити собі сплачувати внески до схем соціального страхування насамперед через високий і постійний рівень безробіття та зростання обсягів неофіційної роботи.

Контрольні запитання та завдання

1. Сформулюйте основні напрямки розвитку соціального страхування в країнах Європейського Союзу.
2. Проаналізуйте системи соціального страхування у двох-трьох європейських країнах.
3. Які особливості побудови та функціонування системи соціального страхування в США?
4. Сформулюйте загальні тенденції розвитку систем соціального страхування у країнах Азії.
5. Дослідіть особливості функціонування систем соціального страхування у країнах Африки.
6. У яких досліджених вами країнах, найкращий рівень розвитку систем соціального страхування? Відповідь аргументуйте.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Види соціального страхування

Тема 2.1. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності

Під час розгляду першого питання належить зазначити, що таке «працездатність», «непрацездатність», які існують види непрацездатності, за якими критеріями тимчасова непрацездатність відрізняється від стійкої, які існують причини тимчасової непрацездатності. Щодо переліку осіб, які підлягають страхуванню у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, то необхідно проаналізувати зміст статті 11 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Види страхових виплат за страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності визначені у статті 13 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», це: 1) допомога по тимчасовій непрацездатності, включаючи догляд за хворою дитиною, догляд за дитиною віком до 14 років або дитиною з інвалідністю віком до 18 років на весь період надання реабілітаційної допомоги, за наявності медичного висновку про необхідність стороннього догляду за дитиною; 2) допомога по вагітності та пологах; 3) допомога на поховання (крім поховання пенсіонерів, безробітних та осіб, які померли внаслідок нещасного випадку на виробництві). Необхідно зазначити, що однією із підстав отримання страхових виплат є настання страхових випадків (у переліку яких студентам потрібно орієнтуватися). Сам факт тимчасової непрацездатності має бути засвідчено листком непрацездатності.

Також потрібно наголосити, що тривалість виплати допомоги по тимчасовій непрацездатності може бути різною залежно від страхового випадку. Окрім цього, необхідно вказати на випадки, коли допомога по тимчасовій непрацездатності не надається. Щодо розміру такого виду допомоги, то він залежить

від страхового стажу та середньої заробітної плати. Сума допомоги по тимчасовій непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною або хворим членом сім'ї) в розрахунку на місяць не повинна перевищувати розмір максимальної величини бази нарахування єдиного внеску, з якої сплачено страхові внески.

Розглядаючи порядок виплати допомоги по вагітності та пологах, спочатку потрібно визначити коло осіб, які мають право на її отримання, а саме, мова йде про вагітних жінок, які працюють, які зареєстровані як фізичні особи-підприємці, не застраховані в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування (в тому числі і неповнолітні). Більш детально перелік осіб визначено статтею 7 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» та пунктом 3 Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 року № 1751. Щодо тривалості виплати, то вона залежить від правового статусу жінки, багатоплідності, факту ускладнених пологів, народження мертвої дитини. Доцільно зауважити, що такий вид допомоги виплачується і у випадку усиновлення дитини віком до двох місяців.

Допомога по вагітності та пологах надається застрахованій особі у розмірі 100 відсотків середньої заробітної плати (доходу), обчисленої у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, і не залежить від страхового стажу. Потрібно розкрити алгоритм отримання такої допомоги, перелічити пакет документів, який необхідно подати та зазначити про тривалість їх розгляду.

Перелік осіб, які мають право на допомогу на поховання, визначено у статті 20 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування». Допомога на поховання застрахованої особи або особи, яка перебувала на її утриманні, надається в розмірі, що встановлюється правлінням Пенсійного фонду України, але не менше розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, встановленого законом. Для отримання допомоги необхідно звернутися до

територіальних відділень Пенсійного фонду України із установленим пакетом документів.

Контрольні запитання та завдання

1. Дайте визначення понять «працевдатність» та «непрацевдатність».
2. Що таке тимчасова втрата працевдатності?
3. Які критерії тимчасової та стійкої втрати працевдатності ви знаєте?
4. Які існують види тимчасової непрацевдатності?
5. Перелічіть причини тимчасової непрацевдатності.
6. Який порядок підтвердження тимчасової непрацевдатності?
7. Визначте перелік осіб, які підлягають страхуванню у зв'язку з тимчасовою втратою працевдатності.
8. Які види страхових виплат існують за страхуванням у зв'язку із тимчасовою втратою працевдатності?
9. Які порядок виплати, підстави, тривалість та розмір допомоги по тимчасовій непрацевдатності?
10. Визначте допомогу по вагітності та пологах: підстави надання, перелік осіб, розмір.
11. Який порядок надання допомоги на поховання?

Тема 2.2 Загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання

Під час розгляду першого питання необхідно наголосити, що безпека праці є одним із ключових факторів гідних умов праці. Щороку в Україні, як і у світі загалом, фіксуються тисячі нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. І досить часто офіційна статистика не співпадає з реальністю. Тисячі нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань – це і тисячі осіб, які потребують страхових виплат.

Тому потрібно розмежовувати поняття: «нешасний випадок», «груповий нещасний випадок», «прихований нещасний випадок», «професійне захворювання», «професійне отруєння». Обов'язковим є опрацювання студентами постанови Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2000 р. № 1662, якою затверджено перелік професійних захворювань, постанови Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 337, яка визначає Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, положень Закону України «Про охорону праці».

Щодо порядку розслідування нещасних випадків та професійних захворювань, то він чітко регламентований і поетапний. Тож потрібно перелічити основні етапи розслідування, починаючи з етапу негайного повідомлення про інцидент безпосередньому керівникові, службі охорони праці підприємства або іншій уповноваженій особі підприємства та завершуючи етапом надання матеріалів розслідування керівнику Держпраці, або її територіального органу, що утворив спеціальну комісію, для їх розгляду та затвердження.

Також у межах цього питання потрібно зазначити обставини, за яких нещасний випадок та/або гостре професійне захворювання (отруєння) визнаються пов'язаними з виробництвом, та коли нещасний випадок не визнається таким, що пов'язаний із виробництвом. Окрім цього, варто зауважити, що на період дії воєнного стану до Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 р. № 337, було внесено зміни (постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 2023 р. № 59 «Про внесення змін до Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві»). Потрібно коротко розкрити суть змін та надати їм правову оцінку.

Під час опрацювання питання про види страхових виплат потрібно перелічити всі п'ять видів страхових виплат і наголосити на тому, що однією з основних умов їх отримання є

визначення ступеня втрати працездатності. Переходячи до питання про виплату щомісячних страхових виплат доцільно сказати, що сума щомісячної страхової виплати встановлюється відповідно до ступеня втрати професійної працездатності та середньомісячної заробітної плати, яку потерпілий мав до ушкодження здоров'я. Щодо мінімального та максимального розмірів страхових виплат, то вони також визначаються на рівні закону. У випадку смерті потерпілої особи, право на щомісячні страхові виплати мають особи, які мають право на страхові виплати у зв'язку із смертю годувальника. Студенти мають розкрити також і порядок отримання останніми щомісячних страхових виплат.

У випадку встановлення факту стійкої втрати професійної працездатності, потерпіла особа має право на отримання одноразової страхової виплати. Тут потрібно зазначити: розмір такої допомоги, порядок її визначення. У разі смерті потерпілого внаслідок нещасного випадку на виробництві його сім'ї виплачуються одноразова допомога на сім'ю; одноразова страхова виплата кожній особі, яка мала право на одержання утримання від потерпілого, а також його дитині, яка народилася протягом не більш як десятимісячного строку після смерті потерпілого. Доцільно зазначити, хто належить до кола непрацездатних осіб, які мають право на страхові виплати, та пакет документів, який потрібно подати.

Страхові виплати дитині, яка народилася з інвалідністю внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання її матері під час вагітності виплачуються (за наявності ряду умов) до 18 років або до закінчення навчання, але не більш як до досягнення нею 23 років. Необхідно вказати, у якому розмірі здійснюються виплати та які документи потрібно надати. Також варто звернути увагу на те, що на практиці встановити прямий причинно-наслідковий зв'язок між травмуванням матері на виробництві чи професійним захворюванням та набутою інвалідністю дитини фактично неможливо. Тому такі виплати здійснюються вкрай рідно.

Вивчаючи питання про страхові витрати на професійну

реабілітацію та соціальну допомогу, доречно зазначити, що мова йде про медикаментозне лікування, фізичну терапію, ерготерапію, терапію мови та мовлення, забезпечення протезуванням, ортезуванням, іншими допоміжними засобами реабілітації тощо. Реабілітаційні заходи здійснюються відповідно до Законів України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я», «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», «Про соціальні послуги».

Також потрібно зазначити про особливості відшкодування витрат на надання соціальної послуги догляду вдома, відшкодування витрат на виплату щомісячної грошової компенсації вартості заходів, необхідних для надання соціальної послуги натуральної допомоги, відшкодування витрат на поховання потерпілого та пов'язаних з цим ритуальних послуг.

Окрім вищеперелічених страхових виплат, потерпілі особи також мають право і на отримання допомоги по тимчасовій непрацездатності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання в розмірі 100 відсотків середньої заробітної плати (оподатковованого доходу). Зверніть увагу, що порядок виплати допомоги по тимчасовій непрацездатності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання відрізняється від порядку виплати допомоги по тимчасовій непрацездатності, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням.

Також у межах цієї теми потрібно опрацювати постанову Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1467 «Про затвердження Порядку здійснення страхових виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності». Необхідно також проаналізувати підстави для відмови у здійсненні страхових виплат і наданні соціальних послуг, їх припинення та строки здійснення страхових виплат. Окрему увагу потрібно звернути на особливості отримання страхових виплат особами, які виїхали за межі України на постійне місце

проживання. Зауважте, що у разі, якщо міжнародними договорами України не встановлено інші правила здійснення вищевказаних страхових виплат, застосовується Порядок здійснення страхових виплат, призначених у зв'язку з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням, які спричинили втрату працездатності, особам, що виїхали за межі України, затверджений постановою Кабміну від 09.08.2001 р. № 988 (зі змінами). Також існують особливості отримання страхових виплат особами, які перебувають у будинках-інтернатах для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю, пансіонатах для ветеранів війни та праці, місцях позбавлення волі.

Контрольні запитання та завдання

1. Дайте визначення таких термінів: «нещасний випадок на виробництві», «професійне захворювання», «професійне отруєння».
2. Які Ви знаєте шкідливі виробничі фактори?
3. Який порядок розслідування нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань?
4. Який порядок розслідування нещасних випадків і професійних захворювань у період дії воєнного стану?
5. Перелічіть обставини, за наявності яких нещасний випадок та/або гостре професійне захворювання (отруєння) визнаються пов'язаними з виробництвом.
6. Коли нещасний випадок визнається не пов'язаним із виробництвом?
7. Який порядок виплати щомісячної страхової виплати потерпілим особам?
8. Одноразова допомога потерпілому, членам його сім'ї та особам, які перебували на утриманні померлого: поняття, підстави, розмір.
9. Розкрийте правовий механізм надання страхової виплати дитині, яка народилася з інвалідністю внаслідок травмування на виробництві або професійного

- захворювання її матері під час вагітності.
10. Перелічіть види та порядок надання страхових витрат на професійну реабілітацію та соціальну допомогу.
  11. Яка допомога по тимчасовій непрацездатності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання?
  12. Який порядок визначення ступеня втрати працездатності потерпілим особам?
  13. Сформулюйте підстави для відмови у здійсненні страхових виплат і наданні соціальних послуг.
  14. У яких випадках відбувається припинення здійснення страхових виплат і надання соціальних послуг?
  15. Які строки здійснення страхових виплат?
  16. Який порядок здійснення страхових виплат особам, що виїхали за межі України на постійне місце проживання?
  17. Які особливості здійснення страхових виплат у разі перебування особи, яка їх одержує, в особливих умовах?

Тема 2.3. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття

Під час розгляду першого питання насамперед варто наголосити на глобальному характері проблеми безробіття в Україні. Коротко зазначити про основні фактори, чинники великих масштабів безробіття та його вплив на соціально-економічний розвиток країни. Також потрібно надати визначення поняття «безробіття» та зазначити, хто може такий статус набути, за наявності яких умов і відповідно до якого порядку.

Статус безробітного надається за особистою заявою особи (у тому числі поданою засобами електронної ідентифікації) у разі відсутності підходящої роботи з першого дня реєстрації незалежно від зареєстрованого місця проживання чи місця перебування. Основним видом соціального забезпечення осіб, які набули статус безробітного та стали на облік, є отримання

страхової виплати – допомоги по безробіттю. Студентам потрібно опрацювати Закон України «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», Закон України «Про зайнятість населення», Порядок надання допомоги по безробіттю, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 року № 735 «Про особливості реалізації державної політики у сферах зайнятості та загальнообов’язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час воєнного стану та після його припинення або скасування». Щодо розміру і тривалості виплати такої допомоги, то необхідно проаналізувати загальні положення та положення, які діють на період воєнного стану, і порівняти їх. Основними факторами, які беруться до уваги під час визначення розміру та тривалості виплати, є страховий стаж і середня заробітна плата. Також потрібно вказати, які максимальний та мінімальний розмір допомоги по безробіттю.

Зверніть увагу, що на законодавчому рівні передбачені підстави для відкладення та скорочення, припинення та поновлення виплати допомоги по безробіттю.

У випадку смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні, виплачується допомога на поховання особам, які здійснювали поховання, у розмірі 75 відсотків мінімальної заробітної плати, встановленої законом. Для отримання допомоги на поховання потрібно подати відповідний пакет документів. Необхідно зазначити, про які саме документи йде мова.

Контрольні запитання та завдання

1. Дайте визначення поняття «безробіття».
2. Охарактеризуйте безробіття як соціально-економічну проблему.
3. Сформулюйте перелік осіб, які можуть набути статус безробітного.
4. Який порядок набуття статусу безробітного?
5. Від чого залежить розмір і тривалість виплати допомоги по безробіттю?

6. Як змінився розмір та тривалість виплати допомоги по безробіттю на період дії воєнного стану?
7. Який мінімальний та максимальний розмір допомоги по безробіттю?
8. Перелічіть підстави для відкладення допомоги по безробіттю.
9. У яких випадках відбувається скорочення терміну виплати допомоги по безробіттю?
10. З'ясуйте підстави для припинення та поновлення виплати допомоги по безробіттю.
11. Який порядок виплати допомоги на поховання безробітного?

Тема 2.4 Пенсійне страхування

Структура системи пенсійного страхування в Україні – трьохрівнева. Солідарна система є першим рівнем трирівневої системи пенсійного страхування, що регулюється Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 р. № 1058-IV. Солідарна система базується на засадах солідарності і субсидування та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду України. Студентам потрібно вказати інформацію про суб'єктів солідарної системи, принципи пенсійного страхування, розкрити їх зміст, види пенсійних виплат.

Під час характеристики другого рівня пенсійної системи, потрібно наголосити на тому, що накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування в Україні до цього часу так і ще не впроваджена. Щодо третього рівня – недержавного пенсійного забезпечення, то він базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення.

Під час вивчення питання про пенсії у солідарній системі доцільно зазначити, що у солідарній системі існують чотири види пенсій: за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника, за вислугу років. Кожен з цих видів пенсій передбачає певні вимоги до віку особи, тривалості трудового стажу, особливого статусу, за наявності яких особа може звернутись до Пенсійного фонду України за призначенням пенсії. Загальні умови призначення пенсії за віком визначено статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Законом визначено вимоги щодо наявності необхідного страхового стажу для виходу на пенсію після досягнення 60, 63 або 65 років. На пільгових умовах пенсія може призначатися і до досягнення 60 років. Мова йде про осіб, які працювали на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці, на інших роботах з шкідливими і важкими умовами праці або в окремих галузях виробництва. Дострокові – призначаються особам, які мають особливий статус, зокрема: учасникам бойових дій, особам з інвалідністю внаслідок війни, членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України; особам, які хворі на гіпофізарний нанізм (ліліпути), диспропорційні карлики; особам з інвалідністю по зору I групи та особам з інвалідністю з дитинства I групи; багатодітним матерям та матерям дітей з інвалідністю з дитинства або тяжко хворих дітей, яким не встановлено інвалідність, та іншим особам. Також потрібно звернути увагу на особливості виплати пенсій особам, які перебувають на тимчасово окупованих територіях (Закон України «Про внесення зміни до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» щодо призначення пенсії особам, які проживають на тимчасово окупованій території або на території, на якій ведуться бойові дії» № 2981-IX від 20.03.2023 р.).

Пенсія по інвалідності призначається особам, яким встановлено інвалідність. Залежно від ступеня втрати працездатності визначено три групи інвалідності. Пенсія по інвалідності призначається в разі настання інвалідності, що спричинила повну або часткову втрату працездатності, за

наявності страхового стажу від 1 до 15 років (необхідна тривалість страхового стажу залежить від віку, у якому інвалідність встановлено).

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається непрацездатним членам сім'ї померлого годувальника, які були на його утриманні. Потрібно зазначити перелік осіб, які мають право на такий вид пенсії, та її розмір. Умови призначення пенсії за вислугу років визначені Законами України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та Законом України «Про пенсійне забезпечення». А пенсії за вислугу років військовослужбовцям призначаються відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (із змінами). Військовослужбовці мають право на пенсію за вислугу років за наявності на день звільнення зі служби встановленої вислуги на військовій службі.

Що стосується системи недержавного пенсійного забезпечення, то варто проаналізувати існуючі законопроекти щодо впровадження другого рівня пенсійної системи та зробити їх короткий аналіз. Основними суб'єктами третього рівня пенсійної системи є недержавні пенсійні фонди. Варто вказати, які існують види недержавних пенсійних фондів, яка їх кількість в Україні та який порядок участі й отримання пенсійних виплат.

Контрольні запитання та завдання

1. Дайте загальну характеристику структурі пенсійної системи України.
2. Які принципи пенсійного страхування Вам відомі?
3. Проаналізуйте порядок та підстави отримання пенсії за віком.
4. Що таке пенсії по інвалідності та який алгоритм їх надання?
5. Визначте перелік осіб, розмір, тривалість виплат пенсії у зв'язку із втратою годувальника.
6. Які особливості виплати пенсії за вислугу років?
7. Проаналізуйте законопроекти, які передбачають

- впровадження другого рівня пенсійної системи.
8. Які види недержавних пенсійних фондів вам відомі?
  9. Який порядок функціонування третього рівня пенсійної системи?

Тема 2.5. Медичне страхування

На початку розгляду цієї теми потрібно зазначити, що медичне страхування буває обов'язковим і добровільним. У рамках національних програм медичного страхування уряди забезпечують обов'язкове медичне страхування всього або частини населення. Історично такі програми вперше запроваджені для забезпечення страхування промислових робітників наприкінці дев'ятнадцятого століття, першим прикладом яких були закони про соціальне страхування Бісмарка 1883 року. Протягом двадцятого століття програми обов'язкового медичного страхування були розширені, щоб охопити все більшу частину національного населення – звідси і термін «національний». Національні програми медичного страхування діють у більшості країн Європи, Латинської Америки, Канади, Австралії та Японії. Тим не менше, хоча термін «національне медичне страхування» означає обов'язкове надання медичного страхування широким верствам населення, немає загальноприйнятого визначення частини населення, яку необхідно охопити, або точних пільг, які мають надаватися. Це питання політичних переговорів і політичного вибору.

Фінансування обов'язкового медичного страхування здійснюється за рахунок зборів із заробітної плати та інших джерел. Цей обов'язковий пакет медичних послуг включає базові безкоштовні медичні послуги: консультації сімейних лікарів, екстрену медичну допомогу, амбулаторне лікування, деякі медичні препарати, діагностичні послуги та надання основних медичних послуг у стаціонарних умовах.

Відповідно, добровільне медичне страхування базується на добровільній участі і надається приватними страховими

компаніями. Такий вид страхування може охоплювати широкий спектр послуг, включаючи консультації лікарів, стаціонарне лікування, діагностичні процедури, а також більш висококваліфіковані та комфортні медичні послуги. Пацієнти можуть самостійно вибрати страхову компанію й оптимальний пакет страхування, який найкраще задовольнить їх соціальні потреби у сфері медичних послуг і медичної допомоги.

Щодо моделей медичного страхування, то виділяють: модель Бісмарка, модель Беверіджа, модель національного медичного страхування, модель прямої оплати. Потрібно розкрити суть кожної із вищезазначених моделей, визначити їх переваги та недоліки та вказати країни, де такі вони поширені.

Розглядаючи питання про правове регулювання медичного страхування в Україні, необхідно наголосити на тому, що в нас ще відсутнє загальнообов'язкове медичне страхування, незважаючи на те, що вже на протязі багатьох років ведуться дискусії щодо необхідності його впровадження, розроблено ряд законопроектів, існування такого виду страхування передбачено у статті 4 Основ законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Тому насамперед належить дослідити існуючі законопроекти, щоб проаналізувати можливі варіанти, умови впровадження загальнообов'язкового медичного страхування та висловити своє бачення такої доцільності.

Також в межах цієї теми потрібно дослідити особливості функціонування систем загальнообов'язкового медичного страхування в зарубіжних країнах. Для цього потрібно обрати три-чотири країни та ознайомитися з їх національним законодавством у цій сфері та зробити власні висновки.

Що стосується добровільного медичного страхування, то в Україні воно, звісно, існує. Тому варто наголосити на значенні такого виду медичного страхування, його особливостях та наскільки добровільне медичне страхування поширене в Україні.

Контрольні запитання та завдання

1. Дайте визначення медичного страхування.
2. Яке значення медичного страхування?
3. Які види медичного страхування Ви знаєте?
4. Назвіть моделі медичного страхування.
5. Загальна характеристика правового регулювання загальнообов'язкового медичного страхування в Україні.
6. Проаналізуйте існуючі законопроекти, які передбачають упровадження загальнообов'язкового медичного страхування.
7. Сформулюйте особливості загальнообов'язкового медичного страхування у зарубіжних країнах.
8. Дайте загальну характеристику добровільного медичного страхування в Україні.

ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ І РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові акти

1. Державний класифікатор соціальних стандартів і нормативів: наказ Міністерства праці та соціальної політики від 17.06.2002 р. № 293. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/FIN5210> (дата звернення: 14.12.2024).
2. Деякі питання формування медичних висновків про тимчасову непрацездатність: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01 червня 2021 р. № 1066. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0728-21#n43> (дата звернення: 08.12.2024).
3. Інструкція про порядок заповнення листка непрацездатності : наказ Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України, Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 03 листопада 2004 р. № 532/274/136-ос/1406. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-04#Text> (дата звернення: 08.12.2024).
4. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 02.12.2024).
5. Конвенція 1981 року про безпеку й гігієну праці та виробниче середовище № 155. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_050#Text (дата звернення: 02.12.2024).
6. Конституція України від 28 червня 1996 р. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 11.01.2025).
7. Лист Пенсійного Фонду України від 12.01.2023 р. № 2800-030401-8/1720. URL:

- <https://document.vobu.ua/doc/18856> (дата звернення: 03.12.2024).
8. Основи законодавства України з охорони здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 10.12.2024).
  9. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14.01.1998 р. № 16/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.12.2024).
  10. Порядок здійснення страхових виплат, призначених у зв'язку з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням, які спричинили втрату працездатності, особам, що виїхали за межі України: постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.2001 р. № 988. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.12.2024).
  11. Порядок обчислення середньої заробітної плати : постанова Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1995 р. № 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100-95-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.12.2024).
  12. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення пенсійного законодавства: Закон України від 15.02.2022 р. № 2040-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2040-20#top> (дата звернення: 23.12.2024).
  13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій: Закон України від 03.10.2017 р. № 2148-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2148-19#Text> (дата звернення: 08.12.2024).
  14. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо забезпечення реалізації окремих функцій Пенсійного фонду України та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2022 р.

- № 1350. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1350-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.12.2024).
15. Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»: Закон України від 21.09.2022 р. № 2620-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2620-20#Text> (дата звернення: 11.12.2024).
  16. Про внесення змін до Переліку закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту і посад, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років: постанова Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2002 р. № 1436. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1436-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.12.2024).
  17. Про внесення змін до Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві : постанова Кабінету Міністрів України від 20 січня 2023 р. № 59. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/59-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.12.2024).
  18. Про встановлення розміру допомоги на поховання: постанова Пенсійного фонду України від 26.12.2022 р. № 29-1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1699-22#Text> (дата звернення: 04.12.2024).
  19. Про Державний бюджет України на 2025 рік: Закон України від 19.11.2024 р. № 4059-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text> (дата звернення: 10.12.2024).
  20. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 р. № 2017-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text> (дата звернення: 13.12.2024).
  21. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21.11.1992 р. № 2811-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12#Text> (дата звернення: 07.12.2024).

22. Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю: Закон України від 16.11.2000 р. № 2109-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2109-14#Text> (дата звернення: 04.12.2024).
23. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю : Закон України від 18.05.2004 р. № 1727-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1727-15#Text> (дата звернення: 03.12.2024).
24. Про додаткові заходи соціального захисту пенсіонерів у 2021 році : постанова Кабінету Міністрів України від 22 лютого 2021 р. № 127. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/127-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.12.2024).
25. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014 р. № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (дата звернення: 07.12.2024).
26. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення: 08.12.2024).
27. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text> (дата звернення: 10.12.2024 р.)
28. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02.03.2000 р. № 1533-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text> (дата звернення: 06.12.2024).
29. Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування в Україні: проект Закону України від 02.08.2016 р. № 4981-2. URL:

- <https://ips.ligazakon.net/document/jh3ud1ba> (дата звернення: 13.12.2024).
30. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (дата звернення: 07.12.2024).
31. Про затвердження Інструкції про встановлення причинного зв'язку смерті з професійним захворюванням (отруєнням) або трудовим каліцтвом: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 15.11.2005 р. № 606 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1455-05#Text> (дата звернення: 10.12.2024).
32. Про затвердження Інструкції про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 13 листопада 2001 р. № 455. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1005-01#Text> (дата звернення: 09.12.2024).
33. Про затвердження Інструкції про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 13 листопада 2001 р. № 455. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1005-01#Text> (дата звернення: 04.12.2024).
34. Про затвердження Методики визначення прожиткового мінімуму: наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України від 03.02.2017 р. № 178/147/31. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0281-17#Text> (дата звернення: 10.12.2024).
35. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення: постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 р.

- № 780. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/780-2016-%D0%BF#Text>
36. Про затвердження переліку професійних захворювань: постанова Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2000 р. № 1662. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1662-2000-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.12.2024).
37. Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України: постанова Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 р. № 423. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.12.2024).
38. Про затвердження Положення про Пенсійний фонд України : постанова Кабінету Міністрів України від 23 липня 2014 р. № 280. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.12.2024).
39. Про затвердження Порядку здійснення страхових виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності: постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1467. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.12.2024).
40. Про затвердження Порядку надання допомоги на поховання деяких категорій осіб виконавцю волевиявлення померлого або особі, яка зобов'язалася поховати померлого: постанова Кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 р. № 99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/99-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.12.2024).
41. Про затвердження Порядку надання матеріальної допомоги по безробіттю, одноразової матеріальної допомоги безробітному та непрацездатним особам, які перебувають на його утриманні, допомоги на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на

- його утриманні: наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 20 листопада 2000 р. № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0917-00#Text> (дата звернення: 05.12.2024).
42. Про затвердження Порядку оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язані з нещасним випадком на виробництві, за рахунок коштів роботодавця : постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2015 р. № 440. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.12.2024).
43. Про затвердження Порядку організації експертизи тимчасової втрати працездатності : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09 квітня 2008 р. №189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0589-08#Text> (дата звернення: 07.12.2024).
44. Про затвердження Порядку підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній: постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1993 р. № 637. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637-93-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.12.2024).
45. Про затвердження Порядку подання та оформлення документів для призначення(перерахунку) пенсій відповідно до Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб": постанова Правління Пенсійного фонду України від 30 січня 2007 р. № 3-1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0135-07#Text> (дата звернення: 23.12.2024).
46. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми : постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1751. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1751-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.12.2024).

47. Про затвердження Порядку призначення, перерахування та здійснення страхових виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності : постанова Правління Пенсійного Фонду України від 26.01.2024 р. № 4-1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0353-24#Text> (дата звернення: 03.12.2024).
48. Про затвердження Порядку проведення витрат на поховання у разі смерті потерпілого від нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання : постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1468. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1468-2022-%D0%BF#n10> (дата звернення: 05.12.2024).
49. Про затвердження Порядку реєстрації, перереєстрації зареєстрованих безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу: постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2023 р. № 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/446-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.12.2024).
50. Про затвердження Порядку розгляду скарг на рішення органів Пенсійного фонду України щодо пенсійного забезпечення: постанова Правління Пенсійного фонду України від 12 жовтня 2007 р. № 18-6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1241-07#Text> (дата звернення: 13.12.2024).
51. Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві : постанова Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 337. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.12.2024).
52. Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах: постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 461. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/461-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.12.2024).
53. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закону України від 08.07.2010 р. № 2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> (дата звернення: 03.12.2024).
54. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України від 09.07.2003 р. № 1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text> (дата звернення: 09.12.2024).
55. Про обчислення середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням: постанова Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2001 р. № 1266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1266-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.12.2024).
56. Про особливості реалізації державної політики у сферах зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час воєнного стану та після його припинення або скасування: постанова Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 735. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/735-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.12.2024).
57. Про особливості реалізації державної політики у сферах зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час воєнного стану та після його припинення або скасування : постанова Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 735. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/735-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.12.2024).
58. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення: 02.12.2024).

59. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб : Закон України від 09.04.1992 р. № 2262-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text> (дата звернення: 10.12.2024).
60. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 05.11.1991 р. № 1788-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text> (дата звернення: 01.12.2024).
61. Про перелік закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту і посад, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років: постанова Кабінету Міністрів України від 04 листопада 1993 р. № 909. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/909-93-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.12.2024).
62. Про проект Концепції соціального забезпечення населення України : постанова Верховної Ради України від 21 грудня 1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3758-12#Text> (дата звернення: 10.12.2024).
63. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15.07.1999 р. № 966-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text> (дата звернення: 13.12.2024).
64. Про Статут Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття та Регламент засідань правління Фонду: постанова Правління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття від 06.07.2000 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002568-00#Text> (дата звернення: 14.12.2024).
65. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text> (дата звернення: 01.12.2024).

66. Про удосконалення порядку розгляду скарг громадян на рішення органів Пенсійного фонду України щодо пенсійного забезпечення: постанова Правління Пенсійного фонду України від 24 грудня 2009 р. № 18-6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0095-10#Text> (дата звернення: 27.12.2024).
67. Про фінансове забезпечення охорони здоров'я та загальнообов'язкове медичне страхування в Україні : проект Закону № 3464 від 12.05.2020 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-finansove-zabezpechennya-okhoroni-zdorovya-ta-zagalnoobovyazkove-medichne-strakhuvannya-v-ukraini> (дата звернення: 16.12.2024).
68. Рішення Конституційного Суду України від 8 жовтня 2008 року № 20-рп/2008 у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень підпункту „б" підпункту 4 пункту 3 статті 7 Закону України «Про страхові тарифи на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-08#Text> (дата звернення: 01.12.2024).
69. Система недержавного пенсійного забезпечення: роз'яснення Міністерства юстиції України від 13.06.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0022323-12#Text> (дата звернення: 24.12.2024).
70. Щодо обчислення страхового стажу: лист Пенсійного Фонду України від 16.03.2017 р. № 7918/02-12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v7918572-17#Text> (дата звернення: 21.12.2024).

Література

Основна

1. Безуглий В., Загірняк Д.М., Шаповал Л.П. Соціальне страхування : навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 368 с.
2. Внукова Н., Кузьмінчук Н. Соціальне страхування. Кредитно-модульний курс. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 412 с.
3. Квасницька Р.С., Доценко І.О. Соціальне страхування: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Друкарня «Рута», 2019. 355 с.
4. Конопліна Ю.С. Система соціального страхування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Монографія. 2023. 264 с.
5. Соціальне страхування : навч. посіб. / Т. І. Стецюк, О. В. Димніч, О. В. Мурашко ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. Київ : КНЕУ, 2023. 167 с.

Додаткова

1. Paying social security contributions. *Your Europe* : веб-сайт. URL: https://europa.eu/youreurope/business/human-resources/social-security-health/paying-contributions/index_en.htm (дата звернення: 23.12.2024).
2. Social Insurance in China. URL: <https://www.china-briefing.com/doing-business-guide/china/human-resources-and-payroll/social-insurance> (дата звернення: 27.12.2024).
3. Social Insurance in Japan. URL: <https://www.htm.co.jp/payroll-social-insurance-practices-japan.htm> (дата звернення: 26.12.2024).
4. Social Insurance in Sweden. *Försäkringskassan* : веб-сайт. URL: <https://www.forsakringskassan.se/english/moving-to-working-studying-or-newly-arrived-in-sweden/social-insurance-in-sweden> (дата звернення: 23.12.2024).

5. Social Insurance. *Federal Ministre of Labour and Affairs* : веб-сайт. URL: <https://www.bmas.de/EN/Social-Affairs/Social-insurance/social-insurance.html> (дата звернення: 23.12.2024).
6. Social security in Italy. URL: <https://www.expatica.com/it/living/gov-law-admin/social-security-italy-82918/> (дата звернення: 12.12.2024).
7. Social Security Programs in the United States. *Social Security. Office of Retirement and Disability Policy* : веб-сайт. URL: <https://www.ssa.gov/policy/docs/progdesc/sspus/social-insurance-programs.html> (дата звернення: 26.12.2024).
8. Social Security System in India. URL: <https://www.india-briefing.com/doing-business-guide/india/human-resources-and-payroll/social-insurance> (дата звернення: 12.12.2024).
9. Social Security System in Japan. *Ministry of Foreign Affairs of Japan* : веб-сайт. URL: https://www.mofa.go.jp/j_info/japan/socsec/maruo/maruo_5.html (дата звернення: 24.12.2024).
10. Social Security System of Korea. *National Health Insurance Service* : веб-сайт. URL: <https://www.nhis.or.kr/english/wbheaa02200m01.do> (дата звернення: 23.12.2024).
11. The Social Insurance Institution (ZUS) – general information. URL: <https://lang.zus.pl/> (дата звернення: 21.12.2024).
12. Барзилович А. Д. Впровадження обов'язкового медичного страхування в Україні. *Інвестиції: практика та досвід* . № 5-6. 2020. С. 109-114.
13. Божко Д. В. Поняття і природа правовідносин із загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. № 25. 2017. С.73-76.
14. Бойко О. Пенсійна реформа: як будуть виплачувати та індексувати пенсії в Україні. 2023. URL:

<https://suspilne.media/369610-nakopicuvalna-pensia-ta-indeksacia-socialnih-viplat-so-vidomo/> (дата звернення: 20.12.2024).

15. Бондаренко Н.В., Власюк С.А., Підопригора С.М. Переваги та недоліки недержавного пенсійного страхування в Україні. Гармонійний розвиток економіки України в умовах трансформаційних перетворень : колект. моногр. / Під ред. д.е.н., проф. О.О. Непоча-тенко. Умань: Видавець «Сочінський», 2021. 157 с.
16. Борисюк О. В. Імплементация зарубіжних моделей соціального страхування до вітчизняних реалій. *Молодий вчений* . № 4. 2017. С. 5-8.
17. Борисюк О. В. Розвиток медичного страхування в Україні із використанням зарубіжного досвіду. *Регіональна економіка та управління*. № 1 (27). 2020 С. 45-49.
18. Венгуренко Т., Ясентюк А. Зарубіжний досвід соціального страхування та перспективи його застосування в Україні. *Economic Analysis*. Том 30. № 4. 2020. С. 118-124.
19. Венгуренко Т., Ясентюк А. Зарубіжний досвід соціального страхування та перспективи його застосування в Україні. *Economic Analysis*. Том 30 № 4. 2020. С. 118-124.
20. Венцель В. Соціально-економічний аналіз мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму у контексті реалізації соціальної функції держави. *Актуальні проблеми державного управління*. № 1 (57). 2020. С. 287-295.
21. Виговська В. Сучасні проблеми розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. *Фінансові ресурси: проблеми формування та використання*. № 4 (24). 2020. С. 170–178.
22. Виплати за лікарняними у зв'язку з вагітністю та пологами. *Головне управління Пенсійного фонду України в Донецькій області* : веб-сайт. URL:

- <https://www.pfu.gov.ua/dn/315644-vyplaty-za-likarnyanymy-u-zv-yazku-z-vagitnisty-ta-pologamy/> (дата звернення: 23.12.2024).
23. Гаврилова О.О. Міжнародні стандарти у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. *Соціологія права*. № 4. 2019. С.12-16.
  24. Гапочка В. М. До питання об'єкта правовідносин із загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право*. Т. 1. Вип. 79. 2023. С. 298-303.
  25. Гатаулліна Е. І. Тенденції розвитку добровільного медичного страхування в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. Том 2.28. 2018. С. 45-48.
  26. Гончаренко Т. І. Прожитковий мінімум в Україні: правові норми та сучасні реалії. *Соціально-гуманітарний вісник*. Вип. 18-19. 2018. С. 155-156.
  27. Грабовська Г., Заїка В. Накопичувальна пенсійна система як складова недержавного пенсійного фонду. *Молодий вчений*. № 1 (77). 2020. С. 21-25.
  28. Дзямулич М., Чиж Н. Особливості функціонування системи недержавних страхових пенсійних фондів в Україні. *Економічний форум*. № 1. 2020. С. 135–140.
  29. Допомога по вагітності та пологах жінкам, які провадять незалежну професійну діяльність, надається за умови сплати внесків. *Пенсійний фонд України* : веб-сайт. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2157230-dopomoga-po-vagitnosti-ta-pologah-zhinkam-yaki-provadyat-nezalezhnu-profesijnu-diyalnist-nadayetsya-za-umovy-splaty-vneskiv/> (дата звернення: 15.12.2024).
  30. Дробот Я., Резніченко Н. Проблеми та напрямки реформування пенсійної системи в Україні. *Фінансовий простір*. № 1 (21). 2016. С. 63–66.

31. Журавка О. С., Босак І. Л., Кубах Т. Г., Мордань Є. Ю. Аналіз та прогнозування розвитку ринку добровільного медичного страхування в Україні. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. № 2. 2022. С. 50–58.
32. Зімін М.В. Щодо поняття потерпілого за законодавством України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. *Право і суспільство*. № 1. 2021. С.86-92.
33. Климук Н. Я. Особливості медичного страхування в Україні у сучасних умовах. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України* . № 1. 2021. С. 55-60.
34. Коваль М. І., Грибовська Ю. М., Скибка Г. І. Аналітичний огляд та шляхи удосконалення державного регулювання мінімальної заробітної плати й прожиткового мінімуму в Україні. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Економічні науки* . № 1 (64). 2022. С. 72-83.
35. Коваль Олександр Пилипович. Перспективи запровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи (ІІ рівень). *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Вип. 19. 2021. С.26-33.
36. Коверза В.С. Соціальне страхування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 5 (22). С. 85–89.
37. Козак Т. Тенденції розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Теорія та практика публічного управління та адміністрування у XXI сторіччі: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції*. Київ, 2019. С. 123–125.
38. Крушинська А., Кравець І. Недержавне пенсійне страхування як перспективний напрям соціальної

- політики України. *University Scientific Notes*. № 1-2. 2022. С. 85-86.
39. Кулікова Є. О. Розвиток недержавного пенсійного страхування в Україні. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. № 1. 2018. С. 79-85.
40. Лаврик О. Соціальне страхування в Україні : сучасний стан та перспективи розвитку. *Економічний аналіз*. Том 31. № 2. 2021. С.7-13.
41. Леванда О. М. Соціальне страхування у країнах світу та перспективи для України. *Бізнес Інформ*. № 10. 2021. С. 194-200.
42. Липко Н. Аналіз сучасного стану пенсійної системи України та пошук шляхів її реформування. *Економіка та суспільство*. Вип. 51. 2023. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-44> (дата звернення: 21.12.2024).
43. Лояк Л. Пенсійне забезпечення в Україні: сучасні реалії та Європейський досвід. *Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*. № 2 (18). 2018. С. 34–42.
44. Мазур Н. О., Ткачук А. В. Прожитковий мінімум у системі соціальних стандартів життя: вітчизняний і зарубіжний досвід. *Соціально-трудова відносини: теорія та практика*. № 2. 2016. С.146-151.
45. Малога Л. Ю. Європейські соціальні стандарти в контексті права на соціальний захист в Україні. *Альманах міжнародного права*. Вип. 22. 2019. С. 109-114.
46. Марич М., Шупер А. Перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Економіка та суспільство*. № 31. 2021. № 31.
47. Мерзляк, А.В., Бубнов А.О. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. Вип.1 (19). 2018. С. 1-14.

48. Михайлюк М. В., Роман Т. А., Танчак Я. А. Сучасний стан добровільного медичного страхування в Україні. *Галицький економічний вісник*. Том 70.3. 2021. С. 79-88.
49. Міллер А. О. Проблеми правового регулювання та реалізації права на державну допомогу по вагітності та пологах. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: юридичні науки. Том 31(70). 2020. С. 101-106.
50. Мірошник Р., Біська К. Проблеми впровадження пенсійного страхування в Україні. *Економіка та суспільство*. Вип. 48. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2249/2172> (дата звернення: 21.12.2024).
51. Мітіна Н. Б., Герасюк І. С. Дослідження сучасного стану страхування від нещасного випадку та професійних захворювань в Україні. *Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури*. № 4 (267-268). 2020. С.74-81.
52. Мокрицька Н. П. Процедура реалізації права на участь у громадських роботах в системі соціального страхування на випадок безробіття. *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право*. Т.1. Вип. 76. 2023. С. 243-249.
53. Мохова Ю. Л., Писаренко Н. О. Стан та перспективи розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні. *Молодий вчений*. №1 (1). 2018. С. 468-472.
54. Наливайко І. Ефективність правового регулювання соціальних стандартів та гарантій: проблеми та перспективи. *Наукові перспективи (Naukovi perspektivi)*. № 7 (37). 2023. С. 494-509.
55. Наливайко І. Роль держави у забезпеченні соціальних стандартів та гарантій: теоретико-правові аспекти та світовий досвід. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. № 2 (123). 2023. С. 151-155
56. Онишко С. В. Особливості функціонування моделей фінансування медичного страхування. *Економічний*

- вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування. Вип. 3. 2019. С. 171–179.*
57. Особливості оплати листків непрацездатності внаслідок нещасного випадку на виробництві та профзахворювання. *Пенсійний фонд України* : веб-сайт. URL: <https://www.pfu.gov.ua/vn/406616-osoblyvosti-oplaty-lystkiv-nepratsezdatsnosti-vnaslidok-neshhasnogo-vypadku-na-vyrobnystvi-ta-profzahvoryuvannya/> (дата звернення: 15.12.2024).
  58. Петрушка О.В. Іноземний досвід фінансового забезпечення громадян на випадок безробіття. *Економіка. Фінанси. Право. № 10. 2020. С.23-26.*
  59. Підлипна Р. Місце соціального страхування у формуванні ресурсів системи соціального захисту. *Вісник Економіки. № 2. 2020. С. 108-120.*
  60. Підлипна Р. Місце соціального страхування у формуванні ресурсів системи соціального захисту. *Вісник Економіки. № 2. 2020. С.108-120.*
  61. Підлипна Р. П. Дослідження системної парадигми механізму державного регулювання соціального страхування. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки. Вип. 57 2019. С. 33-38.*
  62. Пікус Р.В. Соціальне страхування: навч. посіб. Київ: Компринт, 2018. 251 с.
  63. Раневич О. Право на соціальне забезпечення у разі втрати працездатності: теоретичні та практичні аспекти. *Вісник Львівського університету. Серія юридична. Вип. 66. 2018. С.170-178.*
  64. Розмір допомоги по тимчасовій непрацездатності. *Пенсійний фонд України* : веб-сайт. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2163374-rozmir-dopomogy-po-tymchasovij-nepratsezdatsnosti-2/> (дата звернення: 11.12.2024).
  65. Ростовська Ю. В. Співвідношення соціальної допомоги, виплачуваної по безробіттю та прожиткового мінімуму громадян. *Актуальні проблеми приватного та публічного права* : матеріали III Міжнар. наук.-практ.

- конф., присвяч. 92-річчю з дня народж. чл.-кор. НАПрН України, акад. Міжнар. кадр. акад., Заслуж. діяча науки України, д-ра юрид. наук, проф. Процевського О. І., Харків, 2 квіт. 2021 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2021. С. 246–249.
66. Самошкіна І. Д. Становлення та розвиток медичного страхування в Україні. *Причорноморські економічні студії*. Вип. 54. 2020. С.187-192.
67. Семенович І. В. Соціальне страхування: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Матеріали XVII Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених*. Бухгалтерський облік, аналіз, контроль і оподаткування: стан, проблеми та перспективи розвитку. 2022. С. 188-189.
68. Синчук, С. М., Амелічева, Л. П. Відшкодування моральної шкоди працівникам, потерпілим від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. *Академічні візії*. № 14. 2022. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/163> (дата звернення: 13.12.2024).
69. Соловйов О. В. Поняття й ознаки нещасного випадку на виробництві як страхового випадку в соціальному страхуванні. *Порівняльно-аналітичне право*. № 5. 2018. С. 172-176.
70. Соловйов О. В. Правові принципи соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. *Право та інновації*. № 3 (31). 2020. С. 83-89.
71. Соловйов О.В. Правовий статус страхувальника у загальнообов'язковому державному соціальному страхуванні від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. *Наукові записки. Серія: Право*. № 9. 2020. С. 43-50.
72. Соловйов О.В. Розвиток правових механізмів захисту постраждалих від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання у країнах Західної Європи. *Наукові записки. Серія: Право*. № 11. 2021. С. 39-46.

73. Сорока О. П., Сорока О. П. Поняття та ознаки соціального страхування від нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві. *Трибуна молодого вченого*. 2020. С. 363-368.
74. Сохань М. Ю. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування як форма соціального захисту осіб із сімейними обов'язками. *Прикарпатський юридичний вісник*. № 2 (31). 2020. С. 65-68.
75. Стешенко, О. Медичне страхування в умовах пандемії. *Економіка та суспільство*. Вип. 25. 2021. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-13> (дата звернення: 13.12.2024).
76. Суд не наділений повноваженнями щодо визнання нещасного випадку таким, що пов'язаний з виробництвом, а може лише перевіряти правильність встановлення такого факту уповноваженими на те органами – ВП ВС. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/press-centr/news/1628042/> (дата звернення: 24.12.2024).
77. Третяк Д. Д. Сутність та соціально-економічне значення медичного страхування. *Інвестиції: практика та досвід*. № 12. 2019. С. 43-47.
78. Чалюк Ю. О. Імплементация в Україні європейських соціальних стандартів. *Економічні студії*. 2019. С. 173-177.
79. Чвертко Л. А. Соціальне страхування як складова вітчизняної системи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. *Економічні горизонти*. № 4 (22). 2022. С. 51-66.
80. Шандар А. Аналіз динаміки виплат допомоги по безробіттю в Україні. Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації : зб. наук. пр. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 30 листоп. 2023 р. / Ун-т Г. Сковороди в Переяславі, Рада молод. учених ун-ту ; [редкол.: Коцур В. П. (голов. ред.) та ін.]. Переяслав, 2023. Вип. 99. С. 33–36.

81. Як перевірити медичний висновок про тимчасову непрацездатність і електронний лікарняний. *Міністерство охорони здоров'я України* : веб-сайт. URL: <https://moz.gov.ua/uk/jak-pereviriti-medichnij-visnovok-timchasovoi-nepracedatnosti-i-elektronnij-likarnjanij> (дата звернення: 13.12.2024).

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Верховної Ради України - <https://www.rada.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України - <https://www.kmu.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Офісу Президента України - <https://www.president.gov.ua/news/administration>
4. Офіційний сайт Верховного Суду - https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/perelik_sprav/
5. Офіційний сайт Єдиного державного реєстру судових рішень - <https://reyestr.court.gov.ua/>

ДЛЯ ПОДАТОК

ДЛЯ ПОДАТОК

Навчальне видання

Микола Іванович Боднарук
Альона Валентинівна Бурка

ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

Навчально-методичний посібник

Літературний редактор *Лукул О.В.*

Технічна редакторка

та дизайн обкладинки *Кудрінська О.М.*

Підписано до друку 12.02.2025. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Друк різнографічний. Умов.-друк. арк. 7,7.
Обл.-вид. арк. 8,2. Зам. Н-015.
Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету.
58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.
e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002.